

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Nepilna laika studijas

Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma

Pirmsskolas izglītības skolotājs

3.kurss

Kvalifikācijas darbs

LAURA TIHONOVA

**5 - 6 gadus vecu bērnu lasītprasmes sekmēšana spēļu gatavošanas un
lietošanas procesā**

Darba vadītājs

Asoc. prof.

Akadēmiskais
amats

Dr. paed.

Zinātniskais /
akadēmiskais
grāds

Agrita Tauriņa

Vārds, uzvārds

Paraksts

Tukums 2020

Anotācija

Kvalifikācijas darba tēma ir “5 - 6 gadus vecu bērnu lasītprasmes sekmēšana spēļu gatavošanas un lietošanas procesā”.

Pirmsskolas bērnu lasītprasmes iemaņas ietver sevī burtu atpazīšanu, spēju sasaukt zilbes, lasītā izpratni un spēju izmantot lasīto tekstu sev nepieciešamajām vajadzībām, tādēļ didaktiskās spēles varētu tikt sekmīgi izmantotas bērnu lasītprasmes sekmēšanai.

Pētījuma mērķis: izpētīt 5- 6 gadus vecu bērnu lasītprasmes sekmēšanas iespējas spēļu gatavošanas un lietošanas procesā.

Autore ir analizējusi zinātnisko literatūru par vecākā pirmsskolas vecuma bērnu valodas un lasītprasmes sekmēšanas iespējām un raksturojusi vecākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstību pētāmajā jomā

Pētījuma ietvaros tika izgatavotas didaktiskās spēles un pārbaudīta pašgatavotu spēļu izmantošana bērnu lasītprasmes sekmēšanā. Autore veica bērnu lasītprasmes novērtējumu pētījuma sākumā un beigās, tādējādi noskaidrojot 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmes attīstības dinamiku pētījuma periodā. Darba noslēgumā tika analizēti iegūtie dati un izstrādāti secinājumi un ieteikumi.

Pētījuma sākumā izvirzītā hipotēze- bērnu lasītprasme tiks sekmēta, ja:

- tiks izmantotas bērniem saistošas pašgatavotas didaktiskās spēles;
- didaktiskās spēles būs grupā brīvi pieejamas, *tika apstiprināta.*

Kvalifikācijas darbā ir 54 lpp., darbā ir iekļautas 3 tabulas, 16 attēli un izmantoti 44 literatūras avoti.

Abstract

The subject of the research work is “5 to 6 year old children’s literacy improvement in the process of making and using a game”.

The primary skills to acquire for preschool children consist of recognizing letters, being able to convene syllables, understanding what to read and how to use the read text for necessities. Based on these factors didactic games could be very successful to achieve the aim of literacy development.

The purpose of the work is to explore and clarify how to improve 5 to 6 years old children literacy in the process of making and using a game.

The theoretical part of the work analyzes scientific literature about chance how to improve oldest preschool children’s language and literacy and characterize their development in investigating branch.

Within the research new didactic games have been made and with the help of those self-made games the possibilities of childhood literacy amelioration researched. At the beginning and the end of the research work assessments about children literacy have been accomplished, therefore receiving the information about 5 to 6 year old children learning and specific capability improving dynamics in the period of investigating.

In the end the most important tasks were fulfilled- analyzing data, disclosing conclusions and suggestions.

The proposed hypothesis is that children literacy will be improved if:

For children fascinating didactic games will be used:

- didactic games will be freely available in the group.
- the hypothesis at work has been confirmed

The research work consists of 54 pages, includes 3 tables, 16 photos and 44 literature sources.

Saturs

Ievads	5
1. Lasītprasmes sekmēšana pirmsskolas pedagoģiskajā procesā	8
1.1. Lasītprasme un valodas attīstība vecākajā pirmsskolas vecumposmā	8
1.2. 5-6 gadus vecu bērnu valodas attīstības raksturojums	11
1.3 Lasītprasmes sekmēšana izmantojot didaktiskās spēlēs	17
2. Pašgatavotu didaktisko spēļu izmantošana 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmes attīstības sekmēšanā	23
2.1. Pētījumu metodoloģija un gaita	23
2.2. Bērnu lasītprasmes novērtējums pētījuma sākumā	25
2.3. Pašgatavotu didaktisko spēļu komplekss un pedagoģiskā procesa raksturojums	29
2.4. Bērnu lasītprasmes attīstības dinamika pētījuma beigās	45
Secinājumi	48
Ieteikumi	49
Izmantotās literatūras saraksts	50
Pielikumi	53

Ievads

Par valodu un tās struktūru bērnam izpratne sāk veidoties pirmsskolā, darbojoties ar burtiem, to skaņām, vārdiem un tekstiem. Lai palīdzētu bērniem iemācīties rakstīt un pēctam lasīt, no sākuma bērnam ir jāiemācās pareizi saklausīt un pareizi izrunāt burtu un vārdu skaņas. Bērns mēģina veidot un mēģina lasīt vārdus, redzot skaņām atbilstošus burtus, no izlasītiem vārdiem mēģina veidot teikumus, mācās rakstīt sev zināmos burtus un vārdus. Bērnam no sākuma ir grūti lasīt, bet galvenais, lai bērnam būtu interese iemācīties rakstīt burtus un vārdus sev atbilstošā ātrumā, attiecīgi savām spējām (Skola, 2030).

Pedagoģiskajam darbam pirmsskolā ir liela nozīme bērna pirmajos dzīves gados, lai vieglāk attīstītu valodu. Bērns, kas nonāk pirmsskolas izglītības iestādē, saskaras ar sev nezināmu un svešu vidi, kurā tikai pedagogs un līdzcilvēki var palīdzēt viņam iejusties un sākt pielāgoties jaunajā pasaulē. Pirmsskolas izglītības iestāde ir pirmā svarīgākā saikne starp pedagogu un bērnu visā izglītības laikā. Bērnam dzimtās valodas apguve ir viena no būtiskākajām lietām uzsākot bērnudārza gaitas. Tieši pirmsskolas laiks ir ļoti vērtīgs bērna valodas un lasītprasmes attīstībai. Tādēļ tagadnes pirmsskolas izglītībā runas attīstības process tiek uzskatīts kā vispārīgs pamats bērnu audzināšanai un izglītošanai.

Valodas darbības nepilnīga attīstība neļauj bērnam pilnībā apgūt brīvās komunikācijas procesu, tādējādi traucējot runas, domāšanu un izzināšanu, bremsējot arī pasaules pētīšanu, kā arī negatīvi ietekmējot savas personības pilnveidošanos un uzvedības ieradumus (Stangaine, 2014, 4).

Bērniem dārziņā ir raksturīga dabiska vēlme komunicēt un spēlēties, darboties ar pārējiem bērniem, lai pateiktu un izrādītu savas domas, vēlmes un emocijas. Šādu vēlmi izmanto, lai pirmsskolnieks pilnveidotu visas valodas prasmes: klausīšanos, runāšanu, komunicēšanu, lasīšanu, rakstīšanu. Bērna komunicēšanā ar citiem bērniem un pedagogu, parādās žesti un mīmikas, savukārt ķermeņa valodai arvien vairāk pievienojas mutvārdu sazināšanās. Bērni izteic domas un izrāda emocijas, uzdod jautājumus par nesaprotamo, nezināmo un viņiem interesējošo. Runas komunikācijā bērns veido sarunas par dažādām tēmām, izvēloties sev zināmus vārdus, izteiksmi, kā pasaka un atbilstošu teikuma uzbūvi. Kad bērns sāk apgūt rakstīšanu un lasīšanu, tad viņš ir spējīgs komunicēt ar līdzcilvēkiem arī rakstiski. Bērnudārzā bērni var

iemācīties arī citas valodas, kā, piemēram, apmeklējot interešu pulciņus svešvalodā. (Skola, 2030).

Liela daļa bērnu lasīt iemācās diezgan viegli, īpaši, ja bērnam izvēlētā grāmata saista un interesē, un tikai tad, ja bērns ilgstoši nespēj iemācīties lasīt, tiek meklēti iemesli, kādēļ bērns nespēj apgūt lasīšanu. Lasītprasmes (lasīšanas) teorētiskie pamatojumi dažādu autoru redzējumā būtiski ne ar ko neatšķiras viens no otra. Tajos tiek uzsvērtas gan pirmās lasīšanas prasmes, kas ietver sevī burtu atpazīšanu, spēju nosaukt zilbes, izlasītā izpratni un spēju izmantot izlasīto tekstu savām vajadzībām. Kad un kā šis process ir jāiesāk? Lasītprasmes attīstības sākuma posms ir burtu un īsu vārdu lasīšanas apguve, tāpēc didaktiskās spēles varētu tikt pielietotas bērnu lasītprasmes sekmēšanai. Bērns apgūst pareizu izrunu latviešu valodas skaņas un iepazīst grāmatu iespiestos latviešu alfabēta burtus. Mācību procesā pedagogs grupas telpās ir izvietojis dažādus vārdus latviešu valodā, attēlus, raksturīgus attiecīgajai tēmai, lai sasniegtu rezultātu, ka bērns patstāvīgi lasa īsus, vieglus, sev interesējošus vārdus par attiecīgo tematu (Skola, 2030).

Pētījuma objekts: pirmsskolas bērnu lasītprasme.

Pētījuma priekšmets: lasītprasmes veicināšana izmantojot pašgatavotas spēles.

Hipotēze: bērnu lasītprasme tiks sekmēta, ja:

- tiks izmantotas bērniem saistošas pašgatavotas didaktiskās spēles;
- didaktiskās spēles būs grupā brīvi pieejamas.

Pētījuma mērķis: izpētīt 5 - 6 gadus vecu bērnu lasītprasmes sekmēšanas iespējas spēļu gatavošanas un lietošanas procesā.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt zinātnisko literatūru par vecākā pirmsskolas vecuma bērnu valodas un lasītprasmes sekmēšanas iespējām;
2. Raksturot vecākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstību pētāmajā jomā;
3. Pētīt pašgatavotu spēļu izmantošanu bērnu lasītprasmes sekmēšanā;
4. Analizēt iegūtos datus un izstrādāt secinājumus.

Pētījuma metodes:

1. Teorētiskās metodes:
 - Pedagoģiskās literatūras analīze;
 - Psiholoģiskās literatūras analīze.

2. Empīriskās metodes:

- Iegūto datu analīze.

Pētījuma bāze: Jelgavas pirmsskolas izglītības iestāde “X”, 14 bērni.

1. Lasītprasmes sekmēšana pirmsskolas pedagoģiskajā procesā

1.1. Lasītprasme un valodas attīstība vecākajā pirmsskolas vecumposmā

Pēc pedagoģijas terminiem lasītprasme nozīmē – rakstu zīmju, teksta, simbolu uztveršana, izprašana, izteikšana ar skaņām, vārdiem un teikumiem. Lasītprasme ir diezgan sarežģīta sensoriskās domāšanas prasme, kurā ir jāuztver izlasītā doma un jēga. Pēc šīs vārdnīcas lasītprasmes skaidrojums ir uztverams un saprotams, kas paskaidro lasīšanas procesa sastāvu – uztveršanu un izpratni, kā arī par izlasīto (skaļi vai klusībā pie sevis domās). (Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā, 2000).

Pēc Latvijā pastāvošās likumdošanas nav noteikts ļoti strikts lasītprasmes līmenis, kādam būtu jābūt, lai bērns būtu tiesīgs un spējīgs mācīties pirmajā klasē, bet ir svarīgi, lai pirmie lasītprasmes pamati būtu un svarīgākais ir likts uz izlasītā teksta izpratni. Bērns var lasīt atsevišķus vārdus vai teikumus tehniski, bet ir jālasa tā, lai spētu saprast izlasīto un izteikt savu viedokli par to, ko ir izlasījis.

Jaunā izglītības sistēma paredz, ka pirmsskolas izglītības mērķis ir zinātgriboši, ieinteresēti apgūt, ko jaunu, dzīvespriecīgi bērni, kuri dzīvo veselīgi un aktīvi, mācās darboties ar aizrautību un prieku, līdzdarbojas un sadarbojas, radoši izpaužas, gūst savu pirmo pieredzi par sevi, citiem, apkārtējo pasauli un to savstarpējo mijiedarbību.

Jaunās sistēmas mācību saturs valodā un lasītprasmes attīstībā 5-6 gadus veciem bērniem, paredz, ka bērns šai vecumposmā:

- lasa un saprot īsus, sev nozīmīgus vārdus,
- pazīst sev nozīmīgus burtus,
- pareizi izrunā skaņas,
- raksta rakstīto burtu elementus (Skola,2030).

Jaunā mācību sistēma neparedz tik striktas prasības lasītprasmes apgūšanā, kā lasīt teikumus, paust attieksmi pret izlasīto un atbildēt uz jautājumiem un tā mērķis ir izmantot lasītprasmi vispirms sevis emocionālai un garīgai pilnveidošanai. Jaunajā mācību procesā galvenais ir spēt atrast labāko pieeju bērniem un motivēt tos apgūt lasīt. Veids, kā pēc jaunās izglītības sistēmas veicināt lasītprasmes apguvi, varētu būt intereses veidošana par grāmatām, skatoties no kā tās sastāv, ko raksta uz grāmatas vāka, kā izturēties pret grāmatu, lai tā ilgāk spētu kalpot. Tādēļ veicinot interesi

bērņus apgūt lasīšanu, lai tie patstāvīgi varētu izlasīt par ko ir konkrētā grāmatā temats, kāda ir tās doma, kāds ir tās nosaukums.

VISC vadlīnijās pirmsskolas izglītības saturā ir izvirzīti sasniedzamie rezultāti, kas sasniedzami līdz mācību uzsākšanai pamatskolā:

Psiholoģiskās attīstības jomā bērņš apgūst šādas zināšanas un prasmes:

- prasmi klausīties, uztvert, stāstīt, paust attieksmi par dzirdēto;
- prasmi saklausīt, pareizi izrunāt un diferencēt skaņas vārdos;
- prasmi izprast saikni starp skaņu un burtu;
- prasmi atpazīt grāmatas spiestos un rakstītos burtus, raksta burtus, vārdus un vienkāršus teikumus atbilstoši savām spējām;
- prasmi lasīt vārdus un vienkāršus teikumus atbilstoši savām spējām; izprast izlasīto, atbildēt uz jautājumiem un paust savu viedokli par to. (Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām, 2012)

Iemācīties lasīt pirmsskolā būtībā nav tik obligāti, interesei par lasīšanu ir jāaug kopā ar vēlmi lasīt, ar interesi par sev interesējošiem tematiem. Bērņudārza vecākajā vecumposmā jāapgūst pirmie lasītprasmes soļi. Jo labāk bērņš varēs apgūt šo prasmi pirmsskolā, jo veiksmīgāk un vieglāk spēš iekļauties mācību iestādes procesā pamatskolā. Lasīšana pilnveidojas ilgstošā mācību procesā, tā turpinās arī pieauguša cilvēka dzīvē, jo katrā specialitātē, darba sfērā ir arī sava speciālā literatūra, kurā ir teksti, kas ne vienmēr tiek izprasti ar pirmo reizi. Lasītprasme ir grūts process, tās apgūšanā ir jāiekļauj domāšana, fonemātiskā dzirde, atmiņa, jēdzienu izpratne (Kauliņa, Tūbele 2012).

Lasītprasme, kā termins ir radies no diviem vārdiem – lasīt un prasme.

Viens no lasītprasmes pašiem pamatiem ir pati lasīšana, jo bez lasīšanas procesa, lasītprasme nav iespējama. (Geske, Ozola,2007).

Spēja mācēt lasīt un spēš darīt kādu darbību, kas nepieciešama vajadzīgajai kvalitātei un specifikai, prasme lasīt ir arī darba izpildīšanas pirmais noteikums un šāda veida zināšanu kopums, kā arī darbības veida apgūšanas princips, kas ļauj iemācīto izmantot savā ikdienas darbībā. Lasītspēja veidojas daudzveidīgos un

dažādos, daudz reižu pielietotos vingrinājumos, kas ilgst visu atlikušo dzīvi. Lasītspēja veidojas trenējoties, tādējādi prasme lasīt tiek arvien vairāk uzlabota, bet svarīgi ir tas, ka ne vienmēr var pateikt kādu konkrētu sākumu, kur kādas noteiktas prasmes sākas, jo pastāv termins, ka vājas vai nepietiekamas prasmes, kas savukārt nozīmē, ka citātā minētās „prasme spēt kādu darbību veikt precīzi nepieciešamajai kvalitātei un apjomam” pietrūkst (Geske, Ozola,2007).

Lasītprasmes pamatus bērns apgūst pirmajā vecumposmā, sākumā caur rotaļām, atkārtojot pieaugušos, vēlāk jau ar mērķi un apziņu lasīšanā. Tās mērķis ir iemācīt bērnam patstāvīgi lasīt, izprast lasītā domu un, lasot iegūt un uzzināt ko jaunu (Kauliņa, Tūbele, 2012).

Lasītprasmi jāmēģina iemācīties un izprast, kā pirmsskolā, tā arī pamatskolā un visā izglītošanās laikā, un arī ļoti svarīgi, lai arī mājās bērnam būtu brīvi pieejamas grāmatas, kuras viņam interesē, lai līdz ko bērnam rastos interese un vēlme lasīt, viņš tās varētu aplūkot un izšķirstīt. Ļoti svarīgi, lai lasītprasmes apguves laikā bērnam rastos interese par burtiem, to izskatu un varētu nosaukt tos. Bērniem patīk zināt sava vārda burtu, mamma, tēta, vecmāmiņas, tie vienmēr būs pirmie, kurus gribēs visur rakstīt un zīmēt. Vingrinoties šos burtus rakstīt, māka lasīt veidojas pati no sevis. Lai šo gribēšanu noturētu, ir ļoti daudz ar bērnu jāstrādā, jārotaļājas, jāspēlējas viņam pieņemamā un saprotamā veidā.

Pedagogs iepazīstina bērnu ar patskaņu un līdzskaņu skaņām, paļaujoties uz šādām bērna darbībām: redzi, dzirdi, tausti. Ar pedagoga un līdzcilvēku palīdzību bērns iegūst un atcerās dažādu skaņu īpatnības, apgūst pareizu izrunu uz jaunām skaņām.

Vecāku iespējas ikdienā sekmēt bērnu valodas attīstību šādās aktivitātēs:

- 1.Pieaugušajiem ir svarīgi bērnam priekšā lasīt un stāstīt pasakas, dzejoļus utt.
- 2.Pieaugušajiem ir svarīgi kopā ar bērnu trenēties minēt vienkāršās mīklas.
- 3.Svarīgi lietot spēles sīkās pirkstu muskulatūras attīstīšanai.
- 4.Svarīgi, lai bērns vingrinātu rokas un pirkstus, kas palīdz attīstīt fizioloģisko pamatu bērna runas attīstībai (Монтеessori, 1916,65).

Autore secina, ka valodas un lasītprasmes apgūšana, precīza, pareiza mutiskā un rakstiskā runa ir ļoti svarīgs nosacījums veiksmīgas personības pilnveidošanai. Atrisināt doto problēmu var tikai ciešā savstarpējā vecāku un pedagogu komunikācijā un sadarbībā.

1.2. 5-6 gadus vecu bērnu valodas attīstības raksturojums

Vecākais pirmsskolas vecums ir bērna intelektuālās attīstības, sociālās sagatavošanas, kā arī emocionālās nobriešanas sensitīvais posms.

J.Lūse, I. Miltiņa un S.Tūbele akcentē, ka “vecākā posma pirmsskolas bērns ir emocionāli līdzsvarots, zinošs, labprāt palīdzēs citiem, ar prieku kopā veic dažādas darbības ar citiem bērniem. Fiziskā ziņā veikls, uzmanīgs, ātrs, ar labu kustību koordināciju, tāpēc brauc ar skrituļslidām, riteni, peld, spēlē bumbu, spēles, iet uz interešu pulciņiem u.c. Patīk visi darbi, kuros var būt “līdzīgs pieaugušajam” (darbi virtuvē palīdzot vecākiem, celtniecības prasmju apliecināšana ar smiltīm, konstruktoriem, īpaši svarīgi un labi, ja visu to var veikt ar pieaugušajiem kopā, jo zini, ka tev vienmēr palīdzēs un pastāstīs ko un kā labāk).

Vārdu krājums ir palielinājies apmēram 2000 vārdu apjomā, tāpēc bērns runā, stāsta gramatiski pareizi, vārdus īpaši nemeklējot, runā un stāsta visu, ko domā. Sagatavošanas grupā pirmsskolā bērnam interesē grāmatas, kuru patiesībā atceras no galvas, labprāt saskaita visu, ko redz: logus, mašīnas, puķes, dzīvniekus, cilvēkus (te labi palīdz pirksti). Bērni, kuri jau prot, cenšas savilkt vārdus kopā, lai izlasītu tekstu, kas rakstīts grāmatā. Ap 6 gadiem bērns sāk labi orientēties laikā- interesējas par kalendāru, pulksteni, apzinās un izprot, ko nozīmē vārdi vakar, šodien, rīt, pārzina nedēļas dienas, arī gadalaikus. 6-7 gados bērns apzinās savas darbības, uzvedības nodomus, ir zinātkārs, gatavs mācīties, apgūt visu jauno, tādējādi ir jau gatavs doties uz skolu un pierādīt savas zināšanas tur.

Visi rotaļāšanās veidi pārsvarā ir grupu rotaļas, kurās kopā savijas lomu dialogi, plānošana, sadarbība un metakomunikācijas (lēmumu pieņemšana, izvērtēšana), sadarbībā vērojamas dažādas attiecības: lomu un reālās-organizatoriski svarīgās rotaļāšanās, kas rodas saistībā ar pašu rotaļu” (Lūse, Miltiņa, Tūbele 2012).

A.Špona grāmatā “Audzināšanas process un teorija” citē dažas A. Ādlera atziņas un domas par audzināšanu un attīstību, viņš uzskata, ka bērna attīstībā nozīmīga ir pirmsskolas vecumā gūtā pieredze, jo tā būtiski ietekmē cilvēku vēlākajos dzīves vecumposmos. Attīstība notiek personības iekšienē un zināmā secībā- visos cilvēkos. Attīstības satura un īpatnību apzināšana vecumposmos nodrošina pedagogiem un vecākiem mērķtiecīgāku mācību procesa organizēšanu. (Špona, 2006).

Bez atbilstoša šim vecumposmam piemērota intelekta, zināšanām, garīguma un bez īpašas centības, nevarēs apmierināt bērna vajadzības izzināt un izpētīt apkārtējo pasauli, tādējādi var secināt, ka nenotiks viņu spēju un iespēju attīstība. Patī pirmā galvenā bērna

mērķtiecības jēga un noteikums ir sistemātiski organizēts mācību process un audzināšana, jo šajā vecumposmā ir ļoti svarīgi veicināt un attīstīt runas prasmes, pilnveidot un attīstīt izzinošās intereses, vēlmi un interesi pēc jaunām zināšanām, kā arī apgūt vienkāršākos mācību procesa darbības veidus.

G. Svence intelektuālo, kognitīvo psihi procesa attīstību šajā vecumā saista ar galveno darbības veidu- rotaļnodarbību. Vairākums psihologu atzīst, ka tieši rotaļnodarbības un spēles ir viens no galvenajiem attīstības veicinātājiem. Prasmes pilnveidojas no lomu spēlēm ar priekšmetiem (rotaļlietām) līdz sižetiskām spēlēm. Par augstāko pakāpi spēļu apgūvē uzskata bērna prasmi ievērot, patstāvīgi koordinēt spēļu norises laiku un noteikumus, jo tas parāda, ka bērns ir patstāvīgi spējīgs domāt un savas vēlmes kontrolēt savu uzvedību (Svence, 1999).

Lieģeniece uzsver, ka rotaļu un spēļu pilnveidošanas rezultātā notiek bērna psiholoģiskā procesa (izzināšanas, emocionālās, vēlēšanās) attīstība, izveidojot bērnu jaunā attīstības pakāpē. Pēc iepriekšējā perioda strādā, turpina pilnveidoties un attīstīties jaunie veidojumi (nepieciešamība pēc saskarsmes, runāšanas un domāšanas). (Lieģeniece, 1999).

Z.Piažē, novērojot bērna intelekta izmaiņas, pierāda trīs galvenās kognitīvās shēmas, kas viena ar otru nomaina- sensomotorā, simboliskā un operacionālā. Z.Piažē bērnu uztver, kā indivīdu, kas pēta, domā, un ir motivēts izzināt apkārtējo pasauli. Intelektuālajā attīstībā tiek minētas četri galvenie posmi, kuriem vecumposms ir aptuvenš. Uz šo pētījumā veikto bērnu vecuma posmu attiecas pirmsoperācijstadija (2-7 gadi) – notiek simboliskās domāšanas attīstība, kas ļauj bērnam iztēloties objektus un parādības ar domāšanas, iztēles palīdzību, ar ne tik konkrētām darbībām. Pirmsoperācijas stadijas nākamajā- intuitīvajā fāzē, kas aptver vecumu no 4-7 gadiem, valoda kļūst nozīmīgāka, arvien pieaug pastarpinājuma loma, vārdu krājuma paplašināšana (Piažē , 2002).

Pirmsskolas rotaļās un mācību procesā pilnveidojas vairāki domāšanas veidi, kurus var uzskaitīt - noteiktā, redzami verbāli loģiskā, tēlainā. Šādā vecumposmā bērns vieglāk izprot to, ko viņš var redzēt, nevis to, ko var dzirdēt, jo nozīmīgu vietu ieņem domāšanas un iztēles darbība. Notiek ievērojamas izmaiņas domāšanas procesā, un piedaloties dažādos darbības veidos, tiek vairotas un pilnveidotas viņa zināšanas par priekšmetiem un to īpatnībām. Bērni jāmotivē un jāaicina domāt, lai viņi daudzveidīgi darbojoties virzītu darbību, jo tādā veidā bērns pats var nonākt pie loģiska sasniedzamā rezultāta (Golubina, 2007).

Bērna intelekts attīstās no 3-7 gadiem, kam raksturīga tēlainās domāšanas veidošanās, kas ļauj pirmsskolniekam spēēt domāt par lietām, salīdzināt tās domās, pat tos

neredzot. Tēlainā domāšana sāk pilnveidoties dēļ simboliem un tēliem, kas ir ilgstoši nostiprinājušies bērna apziņā un domās līdz 3 gadu vecumam. Liela un būtiska nozīme ir arī valodas pilnveidei. Pirmskolniekiem tāpat kā jaunākajiem bērniem saglabājas egocentrisms, kas iespaido domāšanas procesu. Bērniem raksturīga egocentriskā runa, kad bērns sarunājas skaļi pats ar sevi, nedodot ziņu kādam citam. Dažreiz kādu notikumu bērns sāk stāstīt no vidus, ne no paša sākuma, domāšanai un iztēlei ir novērojama nespēja atgriezties sākumposmā. Pirmsskolniekam šajā vecumā sagādā grūtības atstāt prātā lielu informāciju, sistematizēt un klasificēt lietas, precīzi noteikt vecumu, laiku, attālumu. 5 gadus jaunam bērnam vārdu krājums ir aptuveni 2000. Pirmskolniekam sagādā grūtības izveidot jaunus jautājumus un nolieguma atbildes, kas raksturīgas vārdu kārtības maiņai, taču sasniedzot 5 gadu vecumu, tas nerada problēmas.

Vecums no 5-7 gadiem kļūst, kā pārejas vecumposms bērnu intelektuālajā attīstībā, šajā laikā bērniem raksturīgs konkrēts domāšanas veids. Pārveidošanās šajā vecumposmā ļoti izmaina domāšanu un atmiņu, pārveidošanās ietekmē arī lasīšanas un rakstīšanas apgūšanu, tās var izmainīt bērna radošuma prasmes.

Pēc psihologu domām, pirmsskolnieka vecumposma bērniem novērojamas dažāda veida iegaumēšanas un atmiņas problēmas, kas paskaidro un parāda to, ka bērniem ir grūti atšķirt priekšmetus un bieži tas notiek neuzmanības dēļ.

5-6 gadu vecumā ļoti uzlabojas koordinācijas spējas: redzes, dzirdes, taustes koordinācija sasniedz pieauguša cilvēka līmeni, izmaiņas skar arī uztveršanas veids. Pārejot 5 gadu vecumposmam bērni izmanto redzi, kā uztveršanas avotu.

5-6 gados attīstās redzes uztvere, attīstot krāsu uztveri, jo bērns jau sāk atšķirt krāsu nianšes. Attīstoties telpas uztverei ļoti svarīgi ir sensorie priekšstati – lai būtu iespēja visu aptaustīt un redzēt un tikai tad vārda apzīmējumam (te, tuvu, tālu).

Uztvere pilnveidojas ar intelektuālo pilnveidi, tā savukārt sekmē būt motivētam, visu apgūt un pilnveidot. Uzmanības noturība sāk palielināties, lai gan arī tas katram ir individuāli. Bērni apjēdz, ka neraugoties uz priekšmetu izmaiņām, tie tomēr saglabā savu sākotnējo izskatu, piemēram, atšķirt vertikālās jeb horizontālās līnijas un veidus. Uztvere vienmēr attīstās kopā ar citiem kognitīviem procesiem, no tās veidojas lasīšanas vai rakstīšanas prasme un motivācija.

Pirmsskolniekiem galvenokārt atmiņas veids ir tēlainā atmiņa. Atmiņas attīstība iet roku rokā cieši kopā ar izmaiņām, kas notiek izzināšanas procesos – uztveršanā un domāšanā. Bērns vairāk spēj izdalīt tās priekšmeta pazīmes, kuras ir košākas un pamanāmākas, neredzot citas, kas lielākoties ir pat nepieciešamākas. Atmiņas galveno saturu

un jēgu veido nereti tikai daži fragmenti, atmiņas uzplaisnījumi. Atmiņā lielākoties paliek sekundāras lietas, bet svarīgāko nemaz neatceras. Bērna atmiņu kontrolē tas, vai konkrētā lieta viņu vispār interesē. Būt pārsteigtam, brīnīties, būt apmierinātam, to visu var iegūt, kad bērns ir atklājis ko jaunu, tas savukārt bērnam rada sajūsmu, dažkārt šaubas rada interesi par lietas izzināšanu un darbību, kuru pats veic, tādēļ tas palīdz nodrošināt attiecīgās lietas iegaumēšanu un tā atcerēšanos.

Primārās atmiņas attīstīšana ir sadalīta pa pakāpēm. Primāro atmiņu vajag izmantot bērnam, mācoties kaut ko no galvas stāstīt. To palīdz attīstīt dažādu dzejoļu deklamēšana (sākumā balstoties uz tēlaino atmiņu), gan dziesmu dziedāšana, kā arī rotaļas un spēles, kurās ir jāatceras visus faktus, noteikumus, nepieciešamās lietas vai sakarības.

Atmiņa attīstās no sekundārās uz primāro (6 – 7gadiem). Bērni šajā vecumposmā sāk visu atpazīt pēc to pazīmēm un izskata. 6-7gadu vecumposmā ir vieglāk iegaumēt nevis saturu, bet tā ritmu. Šā iemesla dēļ, bērni var sākt runāt tekstus tehniski, bet nesaprotot teksta domu un jēgu. Primārās iegaumēšanas paņēmieni ir - atkārtot, veidot dažādas asociācijas, klasificēt, kādu konkrētu materiāla kārtības pazīmju meklēšanu vai numurēšanu.

Bērnudārznieki lielākoties izmanto atkārtošānu, atdarināšanu, kā arī prasmi atrast vienādo un atšķirīgo. Visā bērnudārza mācību laikā notiek arī atmiņas veidu – tēlainās, kustību, verbālās – pilnveidošana (dzirdes, redzes, kustību). Bērnudārza bērniem svarīgi, lai būtu daudz kustības, kas trenētu koordināciju atmiņas attīstībai – staigāšanai pa trepēm, pa baļķi, līdzsvara turēšana uz tieva dēļa, kāpelēšanai, braukšanai ar riteni, slidošanai un pašapkalpošanās prasmēm - mazgāšanās, matu sukāšana, pogu aizpogāšana, kā arī darbībām kas saistītas ar sīko pirkstu muskulatūru – līmēšana, griešana, rakstīšana, veidošana, krāsošana. Verbālo atmiņu raksturo jaunu jēdzienu apguve. Terminu sistēmā izmaiņas notiek pārsvarā 3 virzienos:

- Termina saturs sāk kļūt līdzīgs tam, ko ar vārdu domājuši pieaugušie;
- Pieaug termina domas saistība kopā ar loģiku un prātu;
- Sāk stāstīt par vienu lietu, pielietojot citas lietas.

Runa, valoda un lasītprasme vecākajā pirmsskolas vecumā, turpinoties runas apgūšanai un apgūstot dzimto valodu, attīstās runas izpratne un spēja izdarīt darbības pēc instrukcijām un noteikumiem, spēja pēc spilgtā stāstījuma iztēloties cilvēkus un viņu darbības. Strauji pieaug bērna vārdu krājums, jo runa tiek lietota visos darbības veidos. Pilnveidojas bērna iekšējā runa, bet bērns šajā vecumā nespēj:

- pragmatiski vērtēt situāciju;

- izprast viena vai vairāku vārdu nozīmes;
- ar runu palīdzēt, aprēķināt un mainīt sarunas biedra uzvedību;
- vērtēt lietas no citu cilvēku redzes punkta, iejusties dialoga formā;
- teikumā galveno uztvert lietvārdu (Svence, 1999).

Vecākajā pirmsskolas vecumposmā noslēdzas fonemātisko procesu attīstība. Bērns pareizi saklausā un izrunā visas skaņas, bet reizēm problēmas sagādāt šņāceņu Č; Š; Ž un skaņas R izruna.

I. Miltiņa min, ka fonemātiskā uztvere pilnveidojas līdz ar bērna runas pilnveidošanos. Fonemātiskās uztveres traucējumu problēmu gadījumā ir grūti saprast bērna teikto, jo nepareiza runa dezorganizē bērna vārdu krājumu, kavē fonemātisko priekšstatu un fonemātiskās uztveres veidošanos. Sarunas apgūvē īpaša uzmanība veltāma tam, lai bērns tieši, precīzi un pareizi izrunātu vārdus.

Pirmsskolas vecumā veidojas un attīstās dialoga un monologa runa, kas veicina par sevis apzināšanos, izzināšanu, paškontroli un intelektuālo aktivitāti. Svarīga ir bērna prasme veidot dialogu, kas liecina par bērna pašapziņu, iniciatīvu, interesi, prasmi sarunāties un sadarboties ar citiem cilvēkiem (Dzintere, 2014).

Analizējot pedagoģisko un psiholoģisko literatūru, var secināt, ka pirmsskolas vecuma bērna attīstība ir ciešā saistībā ar viņa pašapziņu, un tās veidošanās loma ir pieaugušajiem. Pieaugušie palīdz bērnam apzināties un izprast sevi, savas spējas un prasmes. Savu individuālo kvalitāti raksturo arī komunikācijas un sadarbības māksla ar citiem. Šajā posmā liela nozīme ir bērna komunikācijai ar pieaugušu cilvēku. Pieaugušie šajā vecumā ir ļoti liela autoritāte no kuriem mācīties un atkārtot. Pieaudzis cilvēks ir bērnam paraugs, jo bērni vienmēr atdarina un atkārtot visu, ko saka vai dara pieaudzis cilvēks, jo no pieaugušajiem bērni gūst izpratni par lietu būtību un norisēm, kā arī paši par sevi. Ja bērnu audzina un māca pareizi, tad bērns iegūst prasmi būt iejūtīgs pret citiem, pret saviem pienākumiem lietām un to vietu. Laba audzināšana jau no pašas bērnības nosaka cilvēka uzvedību un attīstību tālākā dzīves laikā.

Bērnībā bērniem ļoti patīk sevi apliecināt, vienmēr teikt „Es”, „Es pats”, bērns vēl nesaprot un domā, ka var visu pats, lai gan tā nemaz nav. Ar spēļu un rotaļu palīdzību bērni spēj piepildīt pašu svarīgāko, interesi par spēli, ar sapratni to, ka viņš grib un viņš var. Šīs visas darbības veicina spēlēšanās prieku, kas pieaugušajam ir pats svarīgākais, lai bērns būtu priecīgs.

Runa ir viens no intelektuālās attīstības līdzekļu veidiem. Darbojoties un socializējoties savā starpā bērni pakāpeniski apgūst jaunu izziņu un papildina savu vārdu krājumu. Valodas apgūšanas pamatnosacījums arī ir vārdu apgūšana, to krājuma paplašināšana, pilnveidošana un aktivizēšana.

Izteiktas grūtības, kas sagādā problēmas apgūt lasītprasmi

- logopēdiskas problēmas,
- vāji attīstīta bērnu fonemātiskā dzirde,
- mazs vārdu krājums,
- vārda formu saskaņošanai, lai izveidotu teikumu,
- teikumu atkārtošana un teikumu veidošana par kādiem noteiktiem attēliem (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012).

Autore secina, ka lai bērns vieglāk apgūtu lasīšanu, viņam ir ļoti nepieciešams vecāku un līdzcilvēku atbalsts. Kaut arī bērns jau prot lasīt, ir nepieciešams, lai bērns turpinātu pielietot un pilnveidot lasītprasmi katru dienu, ik brīdi lasot, kas ir rakstīts, piemēram, uz iepakojumiem, rotaļlietām, grupiņā, grāmatām, pastaigas laikā u.c.

Ļoti svarīgs uzdevums bērnu vecākiem ir prast rast bērnos interesi un gribēšanu lasīt katru dienu, tā, lai bērnam tā nebūtu spiesta lieta lasīt, bet bērns pats to brīvi vēlētos, tādēļ ļoti svarīgi, lai vienmēr visur būtu brīvi pieejamas dažādas bērna vecumposmam atbilstošas grāmatas, spēles un priekšmeti lasītprasmes veicināšanai.

Pirmsskolniekam ir ļoti svarīgi un būtu vēlams prast izlasīt vienkāršus, īsus, vieglus vārdus un jāspēj izprast to nozīmi, ne tikai izlasīt, protams, atbilstoši savām prasmēm, spējām un vecumam. Pirmsskolas programma parāda lielu bērnu sasniegumu amplitūdu atbilstoši katra bērna prasmēm, interesēm un vēlmēm, nenosakot konkrētu sasniedzamo rezultātu. Pirmsskolā apgūtā lasīšana daļai bērnu ir par nepietiekamu, lai spētu uzsākt mācības skolā, tādēļ autore pētīs pašgatavotu didaktisko spēļu izmantošanas pielietojumu 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmes sekmēšanā.

1.3 Lasītprasmes sekmēšana izmantojot didaktiskās spēles

Didaktiskām spēlēm ir ļoti liela nozīme pedagoģiskajā darbā. Didaktiskās spēles bērniem ir ļoti labs palīgs. Spēlējoties un rotaļājoties bērni mācās lasīt, lietot valodu, mācās piekāpties attiecīgajā gadījumā, komunicēt ar citiem bērniem, kā arī sadarboties, mācās būt taisnīgi, līdzjūtīgi, saprotoši vienam pret otru, kā arī pret sevi pašu. Didaktiskās spēles palīdz bērniem bez piepūlēm apgūt kādu jauno darbību saistībā ar lasītprasmi, tādējādi paplašināt savu redzesloku. Pedagoģi, izmantojot didaktiskās spēles, var palīdzēt bērniem apzināties savu vietu grupā, savas prasmes un spējas, palīdzēt atbrīvoties, noturēt uzmanību, kas ir ļoti nepieciešama un svarīga pirmsskolas vecuma bērniem.

Pamatojoties uz vācu pedagoga F. Frēbela domām, Kāposta min, kā spēle atstāj ietekmi uz skolēna attīstību. F. Frēbelis izstrādāja atziņu, ka „cilvēkam ir trīs galvenās pamatdarbības, kas pilnīgi nepieciešamas indivīda izglītošanai un audzināšanai, kuras visu laiku sasaistās un ir cieši saistītas savā starpā. Tās ir: spēle, mācības un darbs” (Kāposta, 1993, 15).

F. Frēbelis definē spēli kā „kompleksa parādību, pašas darbības procesu, kurš iekļauj apkārtējās vides vērojumus, pasaules uztveršanu un izzināšanu, patstāvīgs pārdzīvojums. Bet tomēr tas viss ir reāli izpildāms tad, ja bērns ir patsāvīgi un aktīvi darbojies un iesaistījies procesā.” (Kāposta, 1993, 17).

Didaktiskā rotaļspēle ir rotaļu, spēļu vai to elementu lietošana mācību procesā, būtībā (slēpti) ietverot tajā mācību satura apguves uzdevumus un sasniegto rezultātu pārbaudes veidus un panākot mācību satura apguves procesu labāku un lietderīgāku, pilnīgāku atbilstību pirmsskolnieku mācīšanās īpašībām (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

Kā norāda A. Lanka, tad no tradicionālajām spēlēm un rotaļām, didaktiskās spēles īpaši neatšķiras, taču tām ir raksturīgas svarīgas īpatnības:

- 1) didaktisko spēļu priekšmetisko saturu veido konkrēts mācību veids;
- 2) didaktisko spēļu spēlētāji izzina darbību, kurā tiek īstenota sadarbības prasme ar pārējiem tās spēlētājiem;
- 3) problēmas izvirzīšana, bērnu iesaistīšana savstarpējā darbības procesā, spēlētāju domāšana veicina savstarpēju dialogu;

- 4) didaktiskās spēles organizācijas veids nosaka divu veidu darbību, jo spēles laikā tiek īstenoti atšķirīgi mērķi, kas ir savā starpā cieši sasaistīti – spēles un pedagoģiskie mērķi, lai veicinātu lasītprasmi. (Lanka, 2003).

Rotaļas un spēles ir bērnudārznieka dzīves veids (Krinkele, 2002). Rotaļas un spēles laikā bērns pats rada savu ideju, domu un sajūtu pasauli – bērns spēj domāt, sacerēt, salīdzināt, runāt, izdomāt, izpildīt lomu spēles, priecāties, skumt, smieties un dusmoties – tādējādi izrādot visas savas emocijas. Bērns dārziņā iemācās strādāt, vērot, zīmēt, eksperimentēt ar dažādiem priekšmetiem un materiāliem, lai gatavotu rotaļlietas, darbiņus u.c.

Pēc Pedagoģijas terminu skaidrojošās vārdnīcas didaktiska spēle tiek definēta, kā „spēļu vai to elementu lietošana mācību procesā, būtībā (slēpti) ietverot tajā mācību satura apguves uzdevumus un sasniegto rezultātu pārbaudes elementus un panākot mācību satura apguves procesa labāku, pilnīgāku atbilstību pirmsskolnieku mācīšanās īpatnībām.” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 37).

Savukārt, jēdzienu spēli skaidro šādi: „katrai spēlei ir raksturīgi savi paņēmieni un noteikumi, kas veido radošu nodarbību, kura veicina attīstītu, aktivizētu, stimulējošu un izklaidējošu raksturu.” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 162).

Spēle ir, kā savienojums starp bērna „es gribu”, „es pats”, „es varu” un viņa mazo, vēl nespējīgo vēlmi kaut ko paveikt un izdarīt pašam. Spēle bērnam ļauj attīstīt sevi, sajūst savas intelektuālās spējas, prasmes. Spēle ir bērna dabiska, iekšēja vajadzība apmierināt savu vēlmi pēc enerģijas pārpilnības, atveidojot apkārtējo pasauli. „Didaktiskā spēle ir variatīvi, situatīvs didaktiskais uzdevums, kura saturs un raksturs ir apslēpts ar tās palīdzību, tas paredz bērna brīvu un radošu darbības procesu. Radošajā darbā galvenā nozīme ir brīvai, intelektuālai, patstāvīgai darbībai, kuras rezultātā problēmsituācija vai uzdevums tiek atrisināts jaunā, īpašā veidā.” (Kāposta, 1993, 23)

F. Frēbelis arī uzskatīja, ka spēles galvenā doma ir bērna domājspējas attīstīšana, vienlaikus par vienlīdzīgi svarīgu uzskatot arī mācīšanas funkciju, norādot, ka spēles laikā galvenais ir dot bērnam iespēju izvirzīt mērķi un apgūt dažādus tā apgūšanas veidus, nevis iemācīt un apgūt kādas konkrētas zināšanas vai prasmes. Viņš norāda, ka spēle un rotaļas ir vingrinājums, sagatavošanās darbam un mācībām.

„Spēlei ir jābūt organizētai tā, lai tajā būtu jūtams turpmākais mācību process” (Kāposta, 1993, 17).

I. Dimzule uzsver, ka didaktiskās rotaļspēles vienlaicīgi ir gan rotaļnodarbības veids, gan pieaugušā un bērna saistīta īpaša organizācijas forma. Spēlēs bērns apgūst zināšanas, jaunas prasmes un iemaņas, interesi par tālāk notiekošo, pilnveidojas bērna izzināšanas darbības mehānismi, galvenie psihiskie izzināšanas procesi: sajūtas, uztvere, atmiņa, domāšana un iztēle (Dimzule, 2005).

D. Dzintere un I. Stangaine raksta, ka „rotaļa (spēle) palīdz bērniem izprast sevi, citus un apkārtējo vidi, pasauli sev apkārt, ieskatīties un izprast pieaugušo un citu bērnu savstarpējās attiecībās. Rotaļspēle palīdz atcerēties un izjust pārdzīvoto un redzēto un dzirdēto, pēctam spēt to attēlot savās rotaļspēlēs un iztēlē.” Akcentē arī to, „ka rotaļājoties bērniem uzkrājas praktiskā pieredze. Atšķirībā no zināšanām, prasmes nevar iemācīties tikai ar mutiskām metodēm (lasot, stāstot), jo prasmēm nepieciešama praktiskā darbība, dinamika, koordinācija un integrācija” (Dzintere, Stangaine, 2007, 5-6).

„Rotaļa ir bērna garīgās eksistēšanas līdzeklis. Ja bērns nerotaļas, tad bērns vairs nav bērns un ir jāmeklē iemesls, kāds ir radies tam, ka bērns neizrāda interesi par spēlēšanos. Spēlēšanās ir katra bērna svarīga un neatņemama dzīves sastāvdaļa, jo īpaši bērna pirmajos dzīves gados, viss pieejamais ir jāsasniedz, jāizmēģina un jāiepazīst. Un visu to var izdarīt viņš pats!” (Dzintere, Stangaine, 2007, 11)

Bērniem spēlējoties veidojas prasmes strādāt patstāvīgi, veidojas paškontrolē un pašizvērtēšana. No patstāvīgas un interesantas spēles, bērni gūst gandarījumu, tādā gadījumā, ja rotaļspēle ir ļoti interesanta un vērsta galvenokārt uz patstāvīgu darbību, no kuras izriet sekmīgs sasniedzamais rezultāts (Kāposta, 1993).

Rotaļa palīdz bērnam izprast un izzināt sevi, citus, vidi un pasauli sev apkārt, iejusties pieaugušo un citu bērnu savstarpējās attiecībās. Tā palīdz bērniem izjust, pārdzīvot un atcerēties redzēto un pašiem iejusties kādā no sociālajām lomām. Rotaļspēlē bērnu iepriecina tas, ka viņš visu var pats, būt neatkarīgs un patstāvīgs. Dažkārt bērns mēdz pārdzīvot to, ka ir viens, vai zaudē kādā spēlē vai rotaļā, bērns vēl nespēj pilnvērtīgi sadarboties un komunicēt ar rotaļu biedriem (Dzintere, Stangaine, 2005).

Lai bērns pilnvērtīgi varētu rotaļspēlē radoši izpausties ne tikai ar savām zināšanām, pieredzi un prasmēm, bet pēc tām rastos arī viņa paša redzējums un

attieksme, tādēļ ir svarīgi, lai būtu pilnvērtīga un bagāta vide apkārt bērnam un paša bērna aktivitātēm (Rodari 2009).

Rotaļa un spēle dabiski papildina zināšanas un palīdz pilnveidot tās. Rotaļa dod bērniem iespēju paplašināt savu pieredzes loku, kas savukārt veicina viņu kognitīvo, fizisko, sociālo un emocionālo attīstību. Rotaļai piemīt daudzfunkcionalitāte. Kultūras izpratnē, rotaļa bērniem palīdz attīstīties, mācīties, socializēties, tā prot uzjautrināt un reizēm pat ārstēt. Ja apgūstot prasmes, rodas kāds nevēlams pārdzīvojums, tad rotaļspēles ietvaros novērst uzmanību no pārdzīvojuma ar noteikumu, ka neviens nav zaudētājs, un neviens nav uzvarētājs, mēs visi esam draugi, un tas ir pats svarīgākais.

Pateicoties rotaļnodarbībām un spēlēm, tās atstāj ļoti vēlamu un labu ietekmi uz bērniem, pozitīvas emocijas, prieku, bet katrai spēlei ir sava organizācija un prasības pēc kurām to spēlē, svarīgākais rotaļās ir bērnu idejas un intereses, kas veicina pozitīvo, lai pilnveidotos, un rotaļmācīšanās būtu efektīva, tai ir jābūt pašu orientētai, bērniem pašiem jāapgūst zināšanas izmantojot rotaļspēli, pateicoties rotaļspēlei uzlabojas atmiņa un pēctam ir vieglāk atcerēties mācīto, rotaļa pasargā bērnus no bailēm kļūdīties, izdarīt nepareizi, bez problēmām, jo tādas nav, ar rotaļas palīdzību bērni kļūst par pētniekiem, izzinātājiem, eksperimentētājiem. (Andersson, 1999).

Rotaļas sociālie komponenti ir saskarsme un darbības ar sociāli nozīmīgu jēgu. Lai attēlotu kādu no sociālajām lomām, bērnam ir jābūt saskarsmes pieredzei un zināšanām par cilvēku uzvedības normām. Šī pieredze tieši sekmē bērnu savstarpējās attiecības rotaļā, rotaļas sižeta attīstību, lomu attēlošanu. Sociālās pieredzes apgūvē liela loma ir pašiem bērniem, kas, savstarpēji rotaļājoties, iegūst pieredzi, ko pieaugušie tik labi nespēj viņiem dot, jo bērni visu iemācas darot, ne tikai klausoties. Pateicoties vienaudžu attiecībām, veidojas arī unikāla iespēja apgūt citas sociālās iemaņas, to skaitā arī metodes, kā iesaistīt citus rotaļās, taktiskumu, prasmi risināt konfliktus.

Bērnu sekmīgu socializāciju ar rotaļas palīdzību nosaka vairāki faktori. Pirmajos dzīves gados nozīmīga ir vecāku un bērnu emocionālā pieķeršanās, kam ir noteicošā loma bērna iekļaušanās kopīgā rotaļā.

Lai ar rotaļspēles palīdzību sasniegtu vēlamu rezultātu, tai jābūt piemērotai bērnu fiziskajām un garīgajām prasmēm un spējām, bērna augumam un vecumam. Kad pieaug bērnu fiziskās un garīgās spējas, tad ir jāpaaugstina bērniem izvēlēto rotaļu un spēļu saturs. Parasti izdoma un iztēle ieņem bērna prātā redzamāko vietu mazajā vecumposmā, bērnam pieaugot līdz vecākajam vecumposmam, iztēle rotaļās

sāk izzust un nešķiet tik interesantas un saistošas, vecākajā vecumposmā sāk interesēt rotaļas jau ar noteikumiem, uzvarētāju un zaudētāju. Vecākā vecumposma bērniem iztēles vietu aizstāj ar veiklību, atjautību, spraigu sacensību, izturību, drosmi, spēkošanos savā starpā, fantāzēšanu, savstarpēju izpalīdzēšanu, estētiku, tā uzskata J.Ošs, J.Rinks, J.Slavietis (Ošs, Rinks, Slavietis 1993).

Bērns tieši un netieši rotaļā apgūst dažādas dzīves nepieciešamās prasmes, kur svarīgs nosacījums ir arī viņa zināšanas, attieksme:

- prasmes, kas veicina sevis iepazīšanu;
- prasmes, kas veicina saskarsmi, mijiedarbību;
- prasmes, kas veicina pieņemt lēmumus un risināt problēmas;
- prasmes kaut ko izdomāt, sacerēt, radīt;
- prasmes, lai iekārtotu rotaļu vidi, pagatavotu neesošās rotaļlietas, uzceltu celtni (Dzintere, Stangaine, 2007).

F.Frēbelis uzskatīja, ka rotaļu var izmantot kā netiešu mācīšanas metodi. Viņš savas idejas attainoja rotaļu skolās, kurās piedalījās vienāda vecuma bērni.

Rotaļas attīstās pakāpeniski, līdz ar bērna attīstību. Ž.Piažē rotaļas procesā izdala trīs atšķirīgas stadijas:

- rotaļa – vingrinājumi (attīsta iemaņas);
- simboliskā rotaļa - (veicina realitāti aizstāt ar zīmēm, simboliem, radot pamatu mākslinieciskajam procesam)
- rotaļas ar noteikumiem (pieļauj sadarbību, sacensību). (Dzintere,2001,18).

“Rotaļa nav nodarbe bez mērķa. Rotaļājoties bērni vienmēr apgūst darbības ar kādu priekšmetu, sekojot stingriem noteikumiem atbilstoši vecumam. Rotaļai ir liela nozīme prāta darbības attīstībai un pilnveidošanai. Viņam jābūt gatavam jebkurai negaidītai situācijai, kura ir pareizi jāatrisina, viņam jāprot darboties ar trūkstošā priekšmeta aizvietotāju. (Bandiera G., 1994)

Rotaļā kā šī vecumposma vadošajā darbībā veidojas šādi jaunveidojumi: iekšējā regulācija, tīšie procesi. Tāpat notiek vajadzību sfēras attīstība.

Mazi bērni lielākoties visu iemācās no rotaļām un spēlēm, veikli darbojoties ar lietām un priekšmetiem, liekot lietā arī savas domās, ko un kā labāk darīt. Rotaļas un spēles ir visa bērna bērnības pamatu pamats, kas veicina intelektuālo domāšanu, tad varam novērot, ka bērns pats mācās no savas brīvas gribas, neviens to nespiež, pašam to neapzinoties. Aktīvi darbojoties, bērns trenē koncentrēšanos, kā arī cienīt vienam

otru, aktīva darbība arī attīsta spēju būt uzmanīgam un koncentrēt uzmanību uztvert ko svarīgu, kā arī domāšanu un atmiņu. Rotaļa parāda bērna intelekta attīstības līmeni, kuru audzināšanas un mācību procesā nedrīkst ignorēt, tas ir jāpamana un jāpilnveido (Boša, 1990, 23).

Rotaļa ir daudzfunkcionāla. Kā kultūras fenomens tā bērnu attīsta, māca, audzina, socializē, uzjautrina, ārstē, pilnveido. (Dzintere, Stangaine 2007, 47)

Autore secina, ka pirmsskolā rotaļas un spēles ir svarīgākās bērna darbībā, no kurām ir atkarīgs psiholoģiskais process un – sajūtu, domāšanas, atmiņas, gribas, pilnveidošana.

Rotaļas laikā bērns izspēlē savu dzīvi, kas viņam ir apkārt. Bērns attaino un atrāda dažus posmus no savas dzīves, izdomā kādas lietas, materiāli vai līdzekļi būs nepieciešami savai tālākai darbībai, izpilda dažādus lomu atveidojumus, kurus ir jau iepriekš kaut kur novērojis, bērni mēdz arī pārdzīvot, ja viņiem kaut kas neizdodas tā, kā bijuši plānojuši. Var secināt, ka spēles un rotaļas priekš bērna ir ļoti svarīgs attīšanās līdzeklis.

Rotaļājoties bērni apgūst lasīšanu, kā lietot valodu, mācās piekāpties viens otram, ja tas ir nepieciešams, sadarbības prasmes vienam ar otru, kā arī ar līdzcilvēkiem sev apkārt, apgūst prasmi būt iecietīgākiem. Didaktiskās spēles palīdz bērniem bez grūtībām apgūt kādu jauno mācību procesu, tādējādi paplašinot savas zināšanas. Pedagoģi, izmantojot didaktiskās spēles, var palīdzēt bērniem apgūt burtus un sekmēt lasītprasmi, palīdzēt atbrīvoties un noturēt uzmanību, kas ir ļoti nepieciešams pirmsskolas vecuma bērniem.

2. Pašgatavotu didaktisko spēļu izmantošana 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmes attīstības sekmēšanā

2.1. Pētījumu metodoloģija un gaita

Lai izpētītu didaktisko spēļu izmantošanu bērnu lasītprasmes sekmēšanā, autore veica empīrisko pētījumu, kas tika organizēts vairākos posmos.

1. posmā tika izvēlēti lasītprasmes novērtēšanas kritēriji un to rādītāji;
2. posmā autore izgatavoja didaktisko spēļu kompleksu un veica grupas bērnu lasītprasmes novērtējumu;
3. posmā autore kopā ar bērniem rotaļās izmantoja pašgatavotas didaktiskās spēles;
4. posmā tika atkārtoti veikta bērnu lasītprasmes pārbaude.

Pamatojoties uz teorētisko pētījumu, tika atlasīti pieci lasītprasmes kritēriji:

1. Lasa/mācās lasīt, sadarbībā ar citiem bērniem
2. Izmanto pedagoga palīdzību, lai pazītu burtus, izlasītu zilbes/vārdus/teikumus
3. Iesaistās ar lasītprasmes attīstību saistītā rotaļdarbībā
4. Pēc personiskas iniciatīvas lasa grupā izvietoto lasāmo materiālu
5. Apgūto lasītprasmi izmanto ikdienas situācijās savu mērķu sasniegšanai

Kritēriju izvērtēšanai tika izstrādāta trīs līmeņu vērtēšanas sistēmu punktos no 1 – 3 punkti .

- 1 punkts – lasītprasmes kritērija līmenis ir zems ,
- 2 punkti - lasītprasmes kritērija līmenis ir vidējs,
- 3 punkti- lasītprasmes kritērija līmenis ir augsts .

Kritēriju un to rādītāju apraksts sniegts 2. tabulā.

1. tabula. **Kritēriji lasītprasmes attīstības līmeņa noteikšanai**

Kritērijs	Augsts līmenis 3 balles	Vidējs līmenis 2 balles	Zems līmenis 1 balle
<i>Lasa/mācās lasīt, sadarbojoties ar citiem bērniem</i>	Bērns lasa/mācās lasīt sadarbojoties ar citiem bērniem	Bērns lasa/mācās lasīt pēc pedagoga uzaicinājuma un ieinteresēšanas	Bērns neizrāda interesi par lasītmācīšanos

<i>Izmanto skolotāja palīdzību, lai pazītu burtus, izlasītu zilbes/vārdus/teikumus</i>	Bērns aktīvi izmanto skolotāja palīdzību, lai pazītu burtus, izlasītu zilbes/vārdus/teikumus	Bērns sadarbojas ar skolotāju, lai pazītu burtus, izlasītu zilbes/vārdus/teikumus pēc uzaicinājuma un ieinteresēšanas	Bērns neizmanto skolotāja palīdzību, lai pazītu burtus, izlasītu zilbes/vārdus/teikumus
<i>Iesaistās ar lasītprasmes attīstību saistītā rotaļdarbībā</i>	Bērns aktīvi iesaistās ar lasītprasmes attīstību saistītā rotaļdarbībā	Bērns iesaistās ar lasītprasmes attīstību saistītā rotaļdarbībā pēc uzaicinājuma un ieinteresēšanas	Bērns neiesaistās ar lasītprasmes attīstību saistītā rotaļdarbībā
<i>Pēc personiskas iniciatīvas lasa grupā izvietoto lasāmo materiālu</i>	Bērns pēc personiskas iniciatīvas lasa grupā izvietoto lasāmo materiālu	Bērns lasa grupā izvietoto lasāmo materiālu sadarbojoties ar skolotāju	Bērns pēc personiskas iniciatīvas nelasa grupā izvietoto lasāmo materiālu
<i>Apgūto lasītprasmi izmanto ikdienas situācijās savu mērķu sasniegšana</i>	Bērns apgūto lasītprasmi izmanto ikdienas situācijās savu mērķu sasniegšana	Bērns apgūto lasītprasmi reti izmanto ikdienas situācijās savu mērķu sasniegšana	Bērns apgūto lasītprasmi neizmanto ikdienas situācijās savu mērķu sasniegšana

Rotaļu laikā tika veikta bērnu lasītprasmes novērtēšana un rezultāti tika atzīmēti protokolā. Pētījumā piedalījās 14 bērni vecumā no 5-6 gadiem.

2.2. Bērnu lasītprasmes novērtējums pētījuma sākumā

Bērnu raksturojums

Una – Draudzīga un smaidīga, bet ar pietiekoši sarežģītu raksturu savā vecumā. Mēdz būt spītīga un cimperlīga. Ir grupā bērni ar kuriem atsakās draudzēties un pat sēdēt pie viena galda. Jau no pirmās grupas ir viena labākā draudzene – Lelde. Ir aktīva un dzīvespriecīga. Patīk mīloties un sarunāties ar skolotāju. Jūtas vislabāk, ja ir uzmanības centrā. Ātri apvainojas, ja kaut kas nenotiek pēc viņas vēlēšanās.

Elgars – Ļoti draudzīgs, smaidīgs bērns. Patīk draudzēties un komunicēt ar saviem grupas biedriem. Savus darbiņus cenšas izdarīt rūpīgi, bet mēdz būt sapņains brīžiem. Ļoti patīk, kad viņu paslavē par paveikto.

Karīne – Palikusi drošāka, aktīvāka, labi demonstrē dzejoļus ar izteiksmi. Ar lielu rūpīgumu izpilda savus radošos darbiņus.

Jānis – Ļoti zinātkārs bērns. Vēlās visu noskaidrot, uzdod daudz jautājumu, daudz runājas, daudz stāsta par redzēto un darīto. Draudzīgs ar grupas biedriem. Ļoti patīk rotaļāties, izdomā savus rotaļu noteikumus. Labprāt dalās ar mantām. Dažreiz nedzird un neievēro skolotāja aizrādījumus, izliekas, ka nedzird, kad viņu uzrunā. Darbiņus dara, bet nepatīk tos darīt, var ilgi sēdēt pie sava darbiņa to nepildot.

Rodrigo – Spēj uzmanīgi klausīties, ir atvērts, patīk vairāk darboties ar sīkiem priekšmetiem. Prot sevi aizstāvēt un spēj just līdzī saviem draugiem.

Kārlis – Joprojām cenšas būt grupas līderis. Bieži skumst pēc saviem draugiem, ja kāds nav ieradies dārziņā. Negatīva uzvedība spēlējoties ar tām mantām, kuras ir kāds grupas biedrs atnesis no mājām, vēlās to sabojāt, neprot draudzīgi spēlēties, ņem līdzī savas mantas, bet citiem tās nedod. Vienmēr visur vēlas būt pirmais, ja tāds nav, tad kļūst ļoti neapmierināts, nekad nebūs pirmais, kas pieteiksies palīdzēt vai izdarīt, ko labu. Ir ļoti mīļš tikai tad, kad pats to vēlas, kad vēlas uzmanību no kāda.

Kristiāna – Ir manāmi uzlabojušās draudzīgas attiecības ar grupas biedriem, drošāka, atvērtāka. Nebaidās parādīt savās labās zināšanas, nebaidās kļūdīties. Lieliska atmiņa, labi demonstrē dzejoļus.

Annika – Mierīga un līdzsvarota meitene. Apveltīta ar skaļu balsi un lielām organizatoriskajām spējām. Cenšas komandēt visus, ieskaitot skolotāju. Grupā vairāk turas kopā ar savām draudzenēm Paulu un Loretu. Vienmēr no mājām ir līdzī sava mīļlupatiņa, kura ceļo līdzī jau no pirmās grupas. Ļoti patīk veikt dažādus radošos darbiņus un līmēt uzlīmes. Ļoti patīk pucēties.

Emīlija – Ļoti aktīva, atvērta, draudzīga meitene. Ļoti izpalīdzīga, gatava palīdzēt saviem grupas biedriem, spēj just līdzi. Grib būt līdere – starp savām draudzenēm, grib panākt savu, dažreiz ir emocionāla, var bēdāties, ja nenotiek pa viņas prātam, cenšas pierādīt, ka viņai ir taisnība. Lasa īsus teikumus, prot rēķināt matemātikas uzdevumus.

Toms – Ļoti strādā pie pareizas rakstāmpiederumu lietošanas, ir manāmi rezultāti. Ir ļoti atvērts un draudzīgs kopā ar saviem grupas biedriem.

Alise – Labi demonstrē dzejoļus, ļoti laba atmiņa, tekoši lasa īsus teikumus un izprot lasīto. Spēj ļoti labi aizstāvēt savus draugus un sevi.

Luīze – Ļoti dzīves priecīga un optimistiski noskaņota, līdz brīdim, kad kāds kaut ko pasaka, kas viņai nepatīk. Izrāda lielu vēlmi darboties un apgūt ko jaunu. Laipna un pieklājīga arī pret saviem grupas biedriem. Ļoti uzmanīga un pievērš uzmanību sīkām detaļām.

Kristiāns – Ļoti zinātkārs zēns, par visu ir savs viedoklis. Prot izdomāt jaunus uzdevumus un darbiņus. Pats izdomāja, ka sētos, izdīgušos zirņus varētu iestādīt lielākā podiņā, lai tie izaugtu. Bieži slimo, līdz ar to sanāk daudz iekavēt, kas pēctam sagādā grūtības tikt līdzi pārējiem grupas biedriem.

Emma – Palikusi daudz drošāka, bet dažreiz ir nedrošības sajūta vēl redzama. Ļoti draudzīga ar saviem grupas biedriem, viegli rod kontaktu ar visiem bērniem. Uzticētos pienākumus un darbiņus veic ar lielu atbildību.

2. tabulā autore apkopoja grupas bērnu lasītprasmes rādītājus.

3.

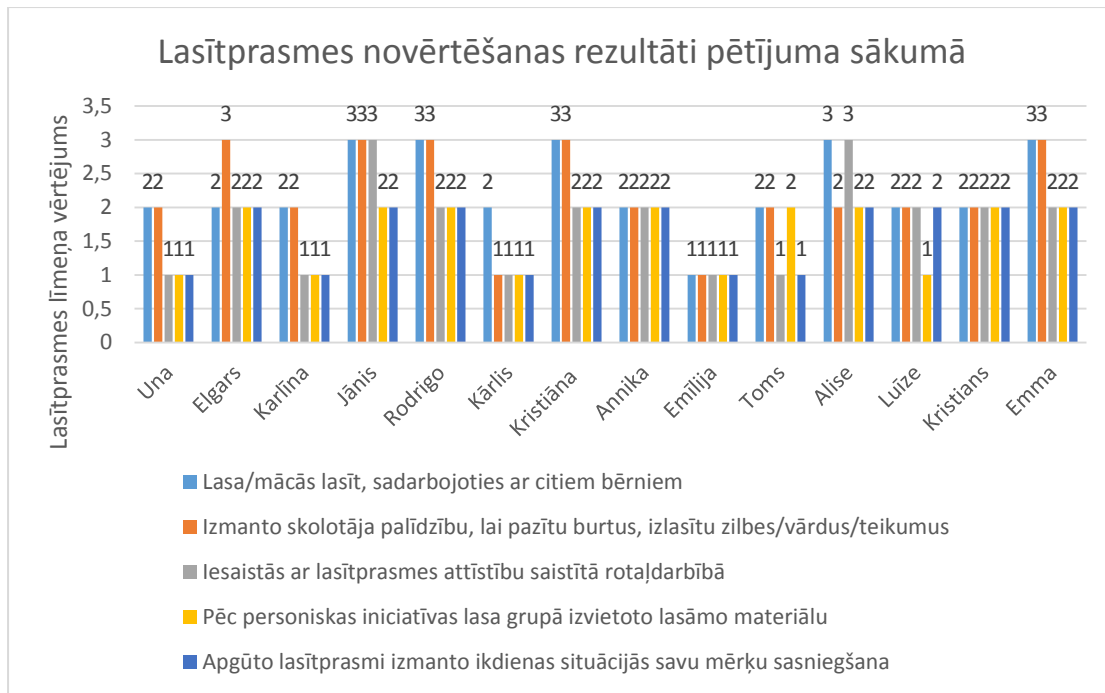
2. tabula Bērnu lasītprasmes attīstības līmenis pētījuma sākumā

	Lasa/mācās lasīt, sadarbojoties ar citiem bērniem	Izmanto skolotāja palīdzību, lai pazītu burtus, izlasītu zilbes/vārdus/teikumus	Iesaistās ar lasītprasmes attīstību saistītā rotaļdarbībā	Pēc personiskas iniciatīvas lasa grupā izvietoto lasāmo materiālu	Apgūto lasītprasmi izmanto ikdienas situācijās savu mērķu sasniegšana
Una	2	2	1	1	1
Elgars	2	3	2	2	2

Karlīna	2	2	1	1	1
Jānis	3	3	3	2	2
Rodrigo	3	3	2	2	2
Kārlis	2	1	1	1	1
Kristiāna	3	3	2	2	2
Annika	2	2	2	2	2
Emīlija	1	1	1	1	1
Toms	2	2	1	2	1
Alise	3	2	3	2	2
Luīze	2	2	2	1	2
Kristians	2	2	2	2	2
Emma	3	3	2	2	2
KOPĀ	32	31	25	23	23

Kā redzams 2. tabula, sadarbības kritērijs bērniem padodas salīdzinoši vieglāk. Visgrūtāk ir ar apgūtās lasītprasmes izmantošanu ikdienas situācijās savu mērķu sasniegšanā. Jāatzīst, ka arī iniciatīva izmantot grupā pieejamo ar lasītprasmi saistīto materiālu, ir ļoti zema.

Lai uzskatāmāk atspoguļotu bērnu lasītprasmes līmeni pētījuma sākumā, autore izveidoja diagrammu. Skat 1. att.

1. att. Lasītprasme pētījuma sākumā

Kā redzams 1. attēlā, jau pētījuma sākumā Jānim, Rodrigo, Kristiānai Alisei un Emmai ir diezgan labi radītāji vairākos no kritērijiem. Emīlijam un Kārlim lasītprasme un interese par lasīšanu sagādā lielas grūtības. Arī Unai trijos kritērijos ir viszemākie rezultāti.

Autore vēlas atzīmēt, ka arī ikdienas darbs ar 5-6 gadus veciem bērniem apliecina, ka burtu apguve un lasītprasme daudziem bērniem sagādā lielas grūtības un negatīvas emocijas, kas kalpoja par pamatu pētījuma tēmas izvēlei un didaktisko spēļu izgatavošanas nepieciešamībai.

Nākošajā nodaļā ir apkopots un aprakstīts didaktisko spēļu komplekss kā arī darbs ar bērniem pētījuma periodā.

2.3. Pašgatavotu didaktisko spēļu komplekss un pedagoģiskā procesa raksturojums

Bērnu dzīve nav iedomājama bez rotaļām un spēlēm, tās ir ļoti svarīgas. Pateicoties rotaļām un spēlēm, bērns pilnveido un attīsta jaunas zināšanas, kuras pēctam pielieto savā praksē, tādējādi rodas jaunas prasmes darbībā. Spēļu un rotaļu laikā bērns iegūst jaunas zināšanas, kuras pielietot savā praksē, bērniem veidojas jaunas sev nezināmas prasmes, kā arī palīdz attīstīt loģisko domāšanu.

Rotaļām un spēlēm ir vairākas funkcijas – attīstošā, izglītojošā un saskarsmes funkcija. Bērnā rotaļas laikā attīstās vēlme darboties, pieaug aktivitāte, rodas pārliecība par sevi, gandarījums un prieks par paveikto, kā arī veidojas emocionāls kontakts ar pieaugušo, kas ir ļoti svarīgs. Spēļu un rotaļu īpašības ļauj bērniem pilnveidoties un izzināt darbību jēgu, vieni no svarīgākajiem psiholoģiskajiem procesiem, kā piemēram, sajūtas, uztvere, domāspēja, atmiņa un iztēle, šie ir veidi, kas palīdz attīstīt bērniem valodas prasmes, spēt lasīt un paplašināt savas zināšanas par apkārtējo pasauli sev apkārt. Ar rotaļām un spēlēm tiek sekmēta un stimulēta bērnu izzināšana par notiekošo, veicināts radošums, kā arī labvēlīgus apstākļus jaunu zināšanu apguvei.

Spēlējot spēles, lielākoties tajās iesaistās vairāki dalībnieki, darbojoties kopā ir jāprot sadarboties, lai spēle būtu veiksmīgāk izdevusies un iepriecinātu viens otru, tādēļ spēles un rotaļas ļoti veiksmīgi veicina sadarbības prasmes vienam ar otru, kuras arī pielietot turpmāk. Spēles darbība veicina bērnu izkustēšanos, ļoti svarīgi bērniem piedāvāt spēles vecumposmam atbilstošas, lai rastos interese par tām, un būtu gatavi iesaistīties tajās.

Paġġatavotu rotaġu kompleks lasiġprasmes sekmēšanai

„Veiklie pirkstiņi”

Uzdevums: rakstīt un nosaukt burtus pēc parauga. Bērns ar koku smiltīs raksta burtus, vārdus, vārdus pēc parauga. Otrs variants, visi bērni cieši sasēdušies aplī tā, lai ar pirkstiem var rakstīt uz blakus bērna muguras, ar pirkstu raksta burtu uz muguras nākamajam, bērns kuram raksta uz muguras nosauc burtu, kādu raksta, tad nākamais nākamajam raksta citu burtu un atkal nosauc.

Ieguvums: mazo pirkstu muskulatūras vingrināšana, nostiprina zināšanas par burtu pareizrakstību, burtu atkārtošana.

„Dabas burtiņš”

Nepieciešamie materiāli: dabas materiāli.

Uzdevums: veidot burtus, vārdus. Bērni laukā vāc dabas materiālus, kādus paši vēlas, veido no tiem dažādus burtus, liek savu burtu/vārdu un citus sev zināmus burtus/vārdus.

Ieguvums: izkustās vācot dabas materiālus, attīsta iztēli, no kādiem dabas materiāliem un kāds varētu izskatīties viņu izdomātais burts/vārds, nosauc savu izveidoto burtu/vārdu.

„Lipīgais vārdiņš”

Nepieciešamie materiāli: līmlapiņas, pildspalva.

Uzdevums: lasīt dotos vārdus. Skolotāja ar drukātajiem burtiem saraksta vārdus pa zīlēm uz līmlapiņām, katrs bērns paņem vienu līmlapiņu, cenšas izlasīt pats vai ar skolotājas palīdzību, kas tur rakstīts un dodas pielīmēt pie attiecīgās lietas.

Ieguvums: prot lasīt vārdu pa zīlēm, orientējas telpā.

„Pazudušie burtiņi”

Nepieciešamie materiāli: lapas ar burtiem.

Uzdevums: veidot un lasīt vārdus. Bērni sadalās grupiņās pa četriem, pieciem bērniem, skolotāja katrai grupiņai iedod vārdu ar tik burtiem, cik bērnu grupiņā, bērniem no šiem četriem vai pieciem burtiem ir jāizveido vārds un jāizlasa tas, kā, piemēram, ĀBOLS, SUNS, KAĶIS u.c.

Ieguvums: prot izveidot vārdu no dotajiem burtiem, veicina sadarbību savā starpā ar grupas biedriem.

„Palasīsim”

Nepieciešamie materiāli: kastīte, vārdu kartiņas.

Uzdevums: lasīt vārdus. Viens vai divi bērni spēlē spēli, kastītē stāv īsu vārdu kartiņas, katrs paņem pa kartiņai, ja var izlasīt vārdu, tad paņem sev, ja nevar izlasīt vārdu, tad liek malā, atkal abi ņem pa kartiņai, lasa, ja var, beigās saskaita, kuram vairāk kartiņu, var spēlēt arī viens pats. Atliktos, neizlasītos vārdus pēc spēles beigām lasa kopā ar skolotājas palīdzību.

Ieguvums: nepārdzīvot par uzvaru vai zaudējumu, prieks par kopā apgūtiem, izlasītiem vārdiem, veiksmīgas lasītprasmes uzlabošana.

„Vārdu puzzle”

Nepieciešamie materiāli: sagriezti attēli.

Uzdevums: salikt sagrieztu attēlu, nosaukt vārda pirmo un pēdējo skaņu. Skolotāja katram bērnam izdala pa sagrieztam attēlam pie kura ir uzrakstīts klāt vārds, bērnam jāsaliek attēls un jānosauc vārda pirmā un pēdējā skaņa, un tad jānosauc viss vārds, kas ir attēlā.

Ieguvums: izprot, kā veidojas vārds, nostiprina prasmi lasīt īsus vārdus, gūst prieku spēlējot šādas spēles ar kurām netieši skolotāja veicina lasītprasmi un lasītprieku.

„Pazudušās bildes burtiņš”

Nepieciešamie materiāli: kastīte, burtu un bilžu kartiņas.

Uzdevums: nosaukt vārda pirmo skaņu, nosaukt attēlā redzamo. Kastītē sajauktas burtu un bilžu kartiņas, bērniem kopā sadarbojoties ir jāvelk no kastītes ārā bildes un jāmeklē tai pazudušais burtiņš, bērniem ir jānosauc vārda pirmā skaņa un jānosauc, kas attēlots bildē.

Ieguvums: izprot, kas kopīgs skaņai ar burtu, nostiprina zināšanas par burtu un tā skaņu.

„Izveido vārdu”

Nepieciešamie materiāli: attēli un burti.

Uzdevums: likt vārdus no burtiem, lasīt to. Uz galda stāv vairāki attēli, un kastīte pilna ar burtiņiem, no kuriem var salikt attēla vārdu, bērni liek zem attēla burtus veidojot vārdu, pēctam lasa to.

Ieguvums: prot veidot no burtiem vārdus attiecīgi attēlam, lasītprasmes veicināšana.

„Joku kastanis”

Nepieciešamie materiāli: kastaņi, auduma maisiņi, balts flomāsters.

Uzdevums: veidot vārdus. Spēli spēlē ne vairāk, kā pieci bērni, maisiņā salikti kastaņi uz kuriem ar baltu flomāsteru uzrakstīti visi alfabēta burti, katram bērnam iedod šo joku maisiņu un bērns velk ārā burtus, veido vārdus, kādus pats prot.

Ieguvums: lasītprasmes veicināšana, vārdu veidošana pēc dotajiem burtiem, prieks par pašu veidotiem vārdiem, vārdu salikumiem.

„Krāsas”

Nepieciešamie materiāli: krāsu kartiņas, krāsu kartiņas ar nosaukumiem.

Uzdevums: nosaukt vārda pirmo skaņu, lasīt vārdu. Krāsu kartiņas, krāsu kartiņas ar krāsu nosaukumiem, bērns mēģina atrast katrai krāsai savu nosaukumu, pateikt vārda pirmo skaņu, un izlasīt to.

Ieguvums: prot atrast attēlam attiecīgo vārdu, prasme nosaukt vārda pirmo skaņu.

„Zinītis”

Nepieciešamie materiāli: burtu kartiņas.

Uzdevums: nosaukt burtu, nosaukt vārdu uz šī burta, izveidot teikuma no šī burta. Skolotāja katram dod izvēlēties kartiņu ar burtu apgrizetu uz otras puses, lai bērns neredz, kad visi bērni ir izvilkuši kartiņu, tad pa vienam, katrs nosauc savu izvēlēto burtu un mēģina nosaukt vārdu uz burta, kuru izvilcis, ja kāds var, tad izveido īsu teikumu iesaistot savu izdomāto vārdu.

Ieguvums: prasme izdomāt vārdu no dotā burta un veidot īsus teikumus no tā.

„Zilbju juceklis”

Nepieciešamie materiāli: zilbju kartiņas.

Uzdevums: nosaukt vārdu izmantojot doto zilbi. Katrs bērns izvēlas vienu zilbju kartiņu, pēc tam mēģina izdomāt vārdu, kurā būtu šī zilbe.

Ieguvums: prot nosaukt zilbes, prasme izveidot vārdu no zilbes.

Burtu metamais kauliņš (skat. 2.att.)

Nepieciešamie materiāli: kartona kastīte ar sešām malām, kartona lapiņas ar burtiem un lipekļi (sarunvalodā košlene). Kauliņš var būt izgatavots no cieta kartona, no koka vai kāda cita materiāla. Uz metamā kauliņa ar līmmasu, lipekli vai līmlentu tiek piestiprinātas burtu kartītes tā, ka tās ir iespējams noņemt un mainīt.

Uzdevums: nosaukt burtu, izdomāt un nosaukt vārdu, kurš sākas ar šo skaņu.

Bērni sasēžas aplī, pēc kārtas met metamo kauliņu, nosauc burtu, kurš uzkritis, vārdus, kuri sākas ar šo skaņu. Pārējie bērni var papildināt. Skolotājs var rosināt bērnus izdomāt teikumu vai īsu stāstījumu ar vārdiem, kuri sākas ar vienu un to pašu skaņu.

Ieguvums: prot nosaukt burtus, izdomāt vārdus.

2.att. „Burtu metamais kauliņš”

Burtu loto (skat. 3.att.)

Nepieciešamie materiāli: bingo kartītes ar burtiem, maisiņā ar burtu podziņām un aplīši burtu aizklāšanai.

Uzdevums: atrast un aizklāt burtu. Bērni izvēlas katrs vienu bingo burtu kartīti un vairākus aplīšus burtu aizklāšanai. Spēles vadītājs (pieaugušais vai bērns) neskatoties no maisiņa izvelk burtu podziņu, nosauc burtu, pārējie spēles dalībnieki savās kartītēs sameklē un aizklāj šo burtu (vienā kartītē var būt vairāki vienādi burti). Uzvar tas,

kurš pirmais ir aizklājis visus burtus. Spēlē ir sacensība (kurš pirmais), tāpēc pieaugušajiem ir jāizvērtē šīs spēles iespējamie riski, jo bērni dažādi reaģē uz zaudējumu. Pirms spēles ir jāizskaidro bērniem par sacensību un, lai motivētu bērnus, jāpiedāvā dažādas uzvarēšanas iespējas. Piemēram, nākamajā spēlē mainot noteikumus – spēlēt līdz pirmajai aizklātajai rindai. Tālāk spēles vadītāja lomu uzņemas uzvarētājs.

Ieguvums: prot atrast pareizo burtu un aizklāt to, trenē sīko pirkstu muskulatūru.

3. att. "Burtu loto"

Palīdz burtiņam atrast visus attēlu draugus (skat. 4.att.)

Nepieciešamie materiāli: burtu kartes (dažādas formas) ar attēliem un apakšējā malā iestiprinātu grozāmu bultu.

Uzdevums: atpazīt skaņu. Bērns pagriež bultu uz to attēlu, kura nosaukums sākas ar attiecīgo skaņu, nosauc vārdu, izdomā ar šo vārdu teikumu. Var aicināt bērnus strādāt pāros un uzrakstīt (tiem, kas to prot) vārdus uz mazām lapiņām, tad mainīties ar kartītēm, izlasīt vārdus. Rezultātu izvērtēšanai bērni var izmantot spiedogus, tos uzspiežot uz lapiņām par katru pareizi uzrakstītu vārdu.

Ieguvums: prot atpazīt un nosaukt burta skaņu.

4. att. *“Palīdzī burtiņam atrast visus attēlu draugus”*

Burtu trijstūri (skat. 5.att.)

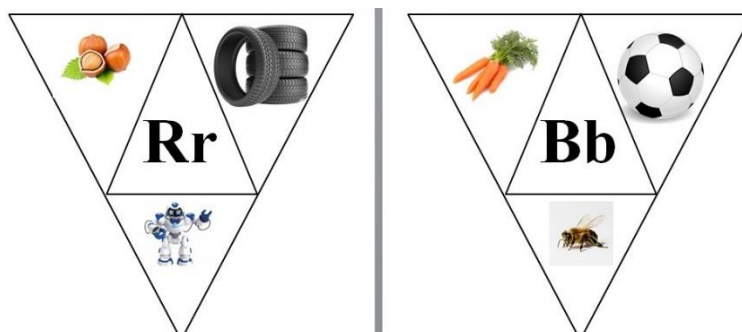
Nepieciešamie materiāli: divu lielumu vienādmalu trijstūri, burti, attēli, līme. Prasmju atpazīt vienu burtu, nosaukt skaņu un vārdus, kas sākas ar šo skaņu, nostiprināt skaņu izrunu apguvei nepieciešams: liels trijstūris – pamatne, trijstūris ar burtu, un trīs trijstūri ar attēliem, kur redzami priekšmeti vai dzīvas būtnes, kas sākas ar konkrēto skaņu. Ja skolotājs ir paredzējis aktualizēt vairāku burtu un skaņu izrunu, nepieciešams tik trijstūru, cik burtu. Vēlams centrālo trijstūri ar burtu izvēlēties vienā krāsā, lai bērnam ir vieglāk fokusēt uzmanību. Trijstūris ar burtu jāuzlīmē uz pamatnes.

Uzdevums: noteikt ģeometrisku figūru, atpazīt burtu, nosaukt skaņu un vārdus, kas sākas ar šo skaņu. Bērni izvēlas vai izlozē lielo trijstūri ar kādu burtu, atrod mazos trijstūrītus ar atbilstīgiem attēliem un novieto uz lielā trijstūra. Kad tas izdarīts, bērni prezentē savu darbu – veido stāstījumu par katru attēloto priekšmetu vai dzīvo būtni.

Par pamatu var izvēlēties arī citas ģeometriskas figūras, tikai tad attiecīgi jāpiemēro figūru ar attēliem skaits un izmērs. Lai gan spēles pamatuzdevums ir saistīts ar dzimtās valodas apguvi, ar šo spēli iespējams nostiprināt ģeometrisko figūru atpazīšanas, objektu grupēšanas pēc dažādām pazīmēm un objektu novietošanas – pa labi pa kreisi, augšā, apakšā – prasmes. Izveidot sagataves šai spēlei (trijstūrus ar attēliem) vai atrast attēlus var būt mājas darbs, kas veicams bērnam kopā ar vecākiem. Piemēram, mājās sagatavot trīs mazos trijstūrus ar attēliem (priekšmetu vai dzīvu būtni, kuru nosaukums sākas ar bērna vārda vai uzvārda pirmo burtu); vai mājās

vecos žurnālos vai avīzēs sameklēt attēlus. Pēc tam rotaļnodarbībā tos var izplēst un pielīmēt pie pamatnes.

Leguvums: prot noteikt ģeometrisku figūru, atpazīst burtu, nosauc vārdu un skaņu.

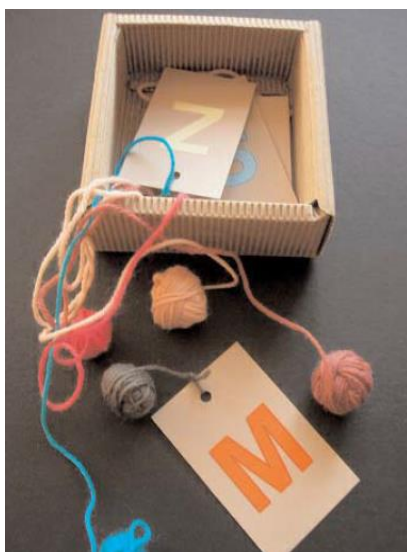
5.att. „Burtu trijstūri”

Burtu kamoliņi (skat. 6.att.)

Nepieciešamie materiāli: dzijas kamoli, burta kartītes, kaste vai grozs. Lai sagatavotos spēlei, pie katra kamola ir jāpiesien viena burta kartīte, tad tās jāieliek kastē vai grozā tā, lai kamoli paliek ārpusē. Ja burta kartītei izveido pietiekami lielu caurumu, tad bērni paši var dziju izvērt un arī sasiet mezglu. Tā ne tikai tiks veicinātas pirkstu sīkās muskulatūras attīstība un mezgla siešanas prasmes, bet bērnam radīsies papildus motivācija spēlēt paša gatavotu spēli.

Uzdevums: satīt dziju, atpazīt un nosaukt burtu, izdomāt vārdu. Bērni izvēlas katrs vienu vai vairākus (atkarībā no bērnu skaita, apgūtajiem burtiem, uzdevuma) dzijas kamolus, tad tos satin, līdz otrā galā piesieto burtu pietin pie kamola. Nosauc burtu, nosauc vārdus, kuri sākas ar šo burtu. Var rosināt bērnus izdomāt īsu stāstījumu par kamoliņu un šo burtu. Lai gan spēles pamatuzdevums ir saistīts ar dzimtās valodas apguvi, šī spēle veicina pirkstu sīkās muskulatūras attīstību un nostiprina arī bērnu sadarbības prasmes. Izvēloties īpašus dzijas krāsu salikumus (piemēram, kontrastkrāsas) vai nostiepjot un krustojot uz grīdas dziju, piemēram, līnijās, iespējams praktiskā darbībā integrēt dažādos mācību priekšmetos apgūstamās prasmes. Pieaugušajam svarīgi ļaut bērnam radošajos uzdevumos fantazēt, nepārtraukt un nelabot viņu, nepiedāvāt savu variantu.

Leguvums: atpazīst un nosauc burtus, izdomā vārdus.

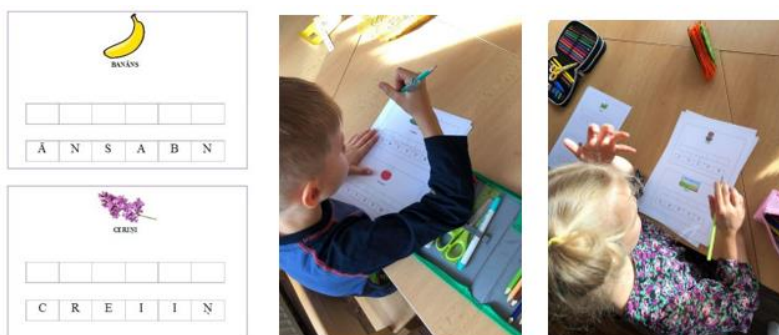
6.att. „Burtu kamoliņi”

Atrodi burtiņam savu vietu (skat 7.att.)

Nepieciešamie materiāli: Darba lapas uz kurām ir uzrakstīti dažādi burti jauktā secībā un dots attēls ar šo vārdu.

Uzdevums: uzrakstīt burtus pašiem vai pēc parauga. Dotajās lapās bērniem pēc parauga vai pašiem jāuzraksta katrā lodziņā pareizā secībā burti, lai veidotos vārds, pēctam jāizlasa tas.

Leguvums: raksta burtus paši vai pēc parauga.

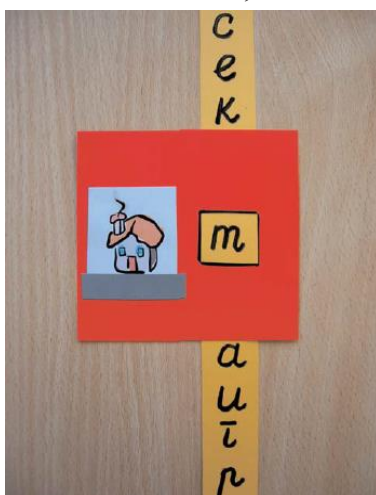
7.att. „Atrodi burtiņam savu vietu”

Vārda pirmā skaņa un burts (skat. 8.att.)

Nepieciešamie materiāli: kartona četrstūris, uz kura ir josla, kurā ievietot attēlu, kā arī izgriezts lodziņš, kurā ievietot sloksnīti ar burtiem.

Uzdevums: atrast burtu, ar kuru sākas vārds, noteikt un izrunāt skaņu. Uz kartona joslā tiek ievietots attēls, tad bērnam ir jābīda sloksnīte ar burtiem, lai lodziņā parādītos tas burts, ar kuru sākas attēlā redzamā objekta nosaukums. Šo spēli ieteicams spēlēt pāros, tad ir iespēja bērniem vienam otram palīdzēt.

Ieguvums: prot atrast burtu, ar kuru sākas vārds, nosaka un izrunā skaņu.

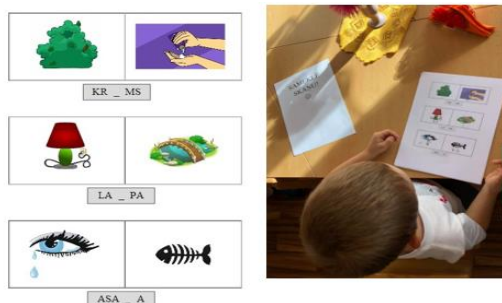
8.att. „Vārda pirmā skaņa un burts”

Skaņa, burts un vārds (skat. 9.att.)

Nepieciešamie materiāli: kartītes ar rindā izkārtotiem attēliem, kas sagrupēti pa trim, četriem vai pieciem attēliem; zīmulis.

Uzdevums: noteikt skaņu un burtu, izlasīt vārdu. Bērns nosauc katru objektu, kas redzams uz kartītes, tad nosaka vārda trūkstošo skaņu, ieraksta ar zīmuli trūkstošo skaņu. Kad burti ierakstīti, izveidojas vārds, ko bērns izlasa, tad nosaka burtu un skaņu skaitu vārdā. Vārdus pēc tam var rakstīt uz tāfeles vai uz lapas.

Ieguvums: nosaka skaņu un burtu, lasa vārdu.

9.att. „Skaņa, burts un vārds”

Burtu grāmata

Nepieciešamie materiāli: krāsainas A4 formāta lapas, reklāmu izdevumi, veci žurnāli, šķēres, līme.

Uzdevums: atpazīt, nosaukt un rakstīt burtu.

Burtu apguves periodā bērni veido savu burtu grāmatu, ielīmē burta aplikāciju, uzraksta rakstītos burtus, ielīmē attēlus, kuri sākas ar attiecīgo skaņu.

Var grāmatu papildināt ar izgrieztiem vārdiem no žurnāliem vai avīzēm, apvilkt attiecīgo burtu, rakstīt vienkāršus vārdus. Burtu grāmatas veidošana var būt individuāls darbs, ja bērns izrāda interesi gatavot grāmatu. Burtu apguves periodā katrs bērns var izgatavot savu burtu (vārdā esošo burtu vai vārda pirmā burta) ābeci. Katrs bērns var veidot sava vārda vai uzvārda, vai ģimenes locekļu, vai mīļākās rotaļlietas burta vai burtu grāmatu. Darbu var uzsākt grupā, bet pabeigt mājās kopā ar vecākiem. Šis uzdevums var būt arī labs darbs grupā.

Leguvums: atpazīst, nosauc, raksta burtus.

Burtu režģis (skat. 10.att.)

Nepieciešamie materiāli: burtu režģu lapas un burtu kartītes. Vēlams veidot divus spēļu komplektus: vienu ar lielajiem, otru ar mazajiem drukātajiem burtiem.

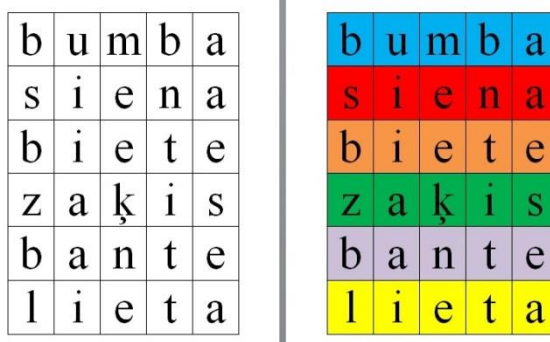
Uzdevums: sameklēt un nosaukt burtu, izlasīt vārdu. Burtu režģī jāsameklē noteikts burts vai jāaizklāj vārds, tas jāizlasa, jāšadomā teikums, kurš sākas ar šo vārdu vai kurā iekļauts šis vārds.

Leguvums: prot meklēt un nosaukt burtu, lasa vārdu.

B	U	M	B	A
S	I	E	N	A
B	I	E	T	E
Z	A	Ķ	I	S
B	A	N	T	E
L	I	E	T	A

B	U	M	B	A
S	I	E	N	A
B	I	E	T	E
Z	A	Ķ	I	S
B	A	N	T	E
L	I	E	T	A

10.att. "Burtu režģis"

Atrodi izlaisto burtu (skat. 11.att.)

Nepieciešamie materiāli: darba lapas ar attēliem un vārdiem, kuros trūkst kāda burta. Trūkstošo burtu bērnam jānosauc un jāieraksta trūkstošajā vietā, jo bērnam jāvingrinās rakstībā.

Uzdevums: ierakstīt burtu. Vārdos jāieraksta trūkstošais burts. Uzdevumu var veikt individuāli, pāros vai mazās grupās. Bērni vispirms var veidot zīmējumus un tad rakstīt vārdus, izlaižot kādu konkrētu burtu un tā sagatavojot iepriekš minēto uzdevumu, kas veicams kādā citā reizē.

Ieguvums: prot rakstīt burtus.

11. att. "Atrodi izlaisto burtu"

Pazudušie burtiņi (skat. 12.att.)

Nepieciešamie materiāli: Darba lapas ar attēliem, vārdu, vietu, kur ierakstīt trūkstošos burtus, zīmulis/pildspalva.

Uzdevums: Ierakstīt burtus, izlasīt vārdu. Bērni aplūko attēlus, nosauc vai izlasa vārdu, kas dots, tālāk skatās, kas trūkst vārdam, kādi burti trūkst, kādi jāieraksta. Raksta iekšā trūkstošos burtus, izlasa visu vārdu.

Ieguvums: prot rakstīt burtus, prot izlasīt vārdu.

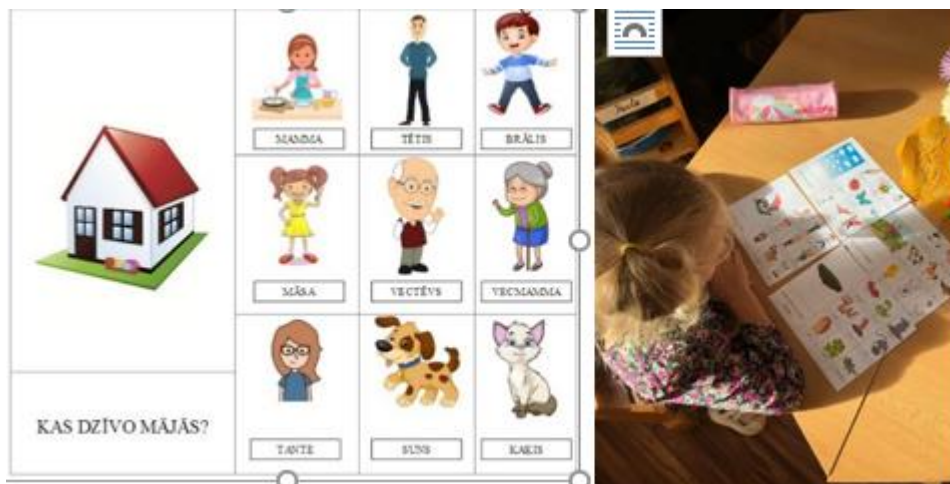
12. att. “Pazudušie burtiņi “

Kas tur dzīvo? (skat. 13.att.)

Nepieciešamie materiāli: Darba lapas ar attēliem, kuros norādītas mājvietas dzīvniekiem, cilvēkiem u.c.

Uzdevums: nosaukt attēlos redzamo, izlasīt vārdus. Bērni veido stāstījumu, kur dzīvo katrs no dzīvniekiem vai cilvēkiem, lasa kas rakstīts lapās, atbild uz jautājumiem.

Ieguvums: prot nosaukt attēlā redzamo, prot lasīt vārdus.

13. att.”Kas tur dzīvo?”

Atrodi burtiņam vietu (skat. 14.att.)

Nepieciešamie materiāli: Lapa uz kuras ir izprintētas puķes ar dažāda lieluma apliem vidū, līmes zīmulis, šķēres, mazi attēli, mazi burti.

Uzdevums: nosaukt attēlos redzamo, nosaukt vārda pirmo skaņu. Bērni izgriež burtus un attēlus, ielīmē burtu atbilstošā lieluma puķes aplītī un blakus pielīmē atbilstošo attēlu, kuram pieder šī skaņa.

Ieguvums: nosauc attēlā redzamo, nosauc vārda pirmo skaņu.

14.att. „Atrodi burtiņam vietu”

Didaktisko spēļu izmantošanas pieredzes darbā ar bērniem raksturojums

Spēļu spēlēšanas laikā bērni bija priecīgi, kad varēja trenēties turpināt apgūt, gan burtus, gan sekmēt lasītprasmi, rakstot burtus uz mugurām viens otram, bērni paspēja arī izkutināt viens otru, kas grupā sagādāja smieklus un prieku, apvienojot mācības ar rotaļāšanos, kas ir galvenā, lai noturētu interesi kaut ko iemācīties un nostiprināt.

Apgūstot lasītprasmi ārā, bērni ar interesi meklēja, kādus dabas materiālus vien viņi var atrast, lai izveidotu burtus vai vārdus, pēc tam tos nosaucot un mēģinot izlasīt. Bērni veidojot burtus no dabas materiāliem, pēc tam paši stāsta no kā ir izveidots viņa burts vai vārds, tādējādi sekmējot orientēšanos dabā, dabas materiālos, kas arī ir ļoti svarīgi mūsdienās – nepazudēt patiku pret dabu un vēlmi doties ārā izzināt dabu.

Spēlējot spēli ar līmlapiņām uz kurām ir rakstīti priekšmetu nosaukumi, dažiem bērniem tas sagādāja nedaudz grūtības izlasīt visu vārdu kopā, bērni lūdza skolotājas palīdzību izlasīt, kas tur ir rakstīts, skolotāja aicināja šiem bērniem nosaukt visus burtus pēc kārtas, kas uzrakstīti uz lapiņas, tādējādi mēģinot, lai bērns pats saklausu pēc vairāku reižu burtu nosaukšanas atkārtošanos, kas beigās iznāk, vai arī censties jau pēc pirmajām vārda skaņām nosaukt priekšmetu, kas tur ir uzrakstīts. Tie bērni kuri jau velk kopā zilbītes, ātri vien spēja izlasīt visu vārdu un gāja lipināt klāt pie attiecīgā priekšmeta, kad lapiņas bija beigušās, šie bērni bija ieinteresēti arī palīdzēt tiem bērniem, kuriem gāja nedaudz grūtāk.

Veidojot vārdus no dotajiem burtiem, bērni turpina uzlabot sadarbības prasmes savā starpā, viens otram papildinot zināšanas un palīdzot.

Vārdu puzzle labāk patīk meitenēm, meitenes ātri ar to tiek galā, jo ikdienā ir pieradušas likt puzzles gan dārziņā gan mājās, un izrāda interesi liekot puzzles beigās arī mēģināt izlasīt vārdu, kas ir rakstīts, vai arī ja vēl nevar izlasīt, tad nosauc, kas attēlā ir redzams.

Joku kastanis spēle radās pateicoties tam, ka bērni dārziņa laukumīņā salasīja daudz kastaņu, tālāk apskatījām visi kopā alfabētu un nolēmām sarakstīt uz tiem ar baltu flomāsteru visus alfabēta burtus, bērni ļoti iesaistījās rakstot burtus, kā nu katram sanāk pēc alfabēta parauga, kad visi alfabēta burti tika sarakstīti uz kastaņiem, ļāvām tiem kārtīgi nožūt, salikām tos pa pieciem maisiņiem, un no katra maisiņa

velkot visus alfabēta burtus, centāmiešos no tiem izveidot dažādus vārdus, daži bērni paši prata izveidot kādu vārdu, daži arī centās grupā ieraudzīt kādu vārdu, piemēram, no runājošās sienas, ko varētu izveidot no saviem burtiņiem.

Burtu metamajam kauliņam bērni paši lipina klāt dotos burtus, kurus paši vēlas, pēc tam spēlējot, bērns ripina burtu metamo kauliņu, uz kāda burta apstājas, uz tā burta tas bērns nosauc kādu vārdu, kas pieder pie tēmas par kuru šajā mēnesī tiek runāts, dod nākamajam bērnam pa apli kauliņu un tā katrs izmet kauliņu un nosauc kādu vārdu, tādējādi papildinot vārdu krājumu un spēju izdomāt uzreiz vārdu no pirmā burta.

Burtu kamoliņus bērni paši palīdzēja realizēt, skolotāja sagatavoja kamoliņus un burtu kartītes, bērniem bija jāizdur ar caurumdiri katrai kartīnai pa vienam caurumam, bērni ņēma vienu kamoliņu un vienu burtu kartīti un sēja klāt ar mezglu kamoliņu pie kartītes, kad tas tika izdarīts, tad bērniem bija uzdevums satīt dziju kamoliņā iespējami tuvu kartītei, nosaukt burtu un izdomāt vārdu uz šī burta. Kā arī ļoti veselīgi trenēt sīko pirkstu muskulatūru tinot kamoliņus.

Spēle „Atrodi burtu” tapa kopā ar bērniem, bērni, kas prata varēja rakstīt paši burtus uz lapas, kas vēl neprata, varēja līmēt virsū burtiņus, kurus skolotāja ir sarakstījusi, kad tas tika izdarīts, visi kopā sākām spēlēt šo spēli, kad skolotāja vai kāds bērns nosauca burtu, tad tas bija jāatrod uz lapas un jāizdomā vārds no šī burta.

Burtu grāmatu veidojām vairākas dienas, katrs bērns atnesa no mājām vienu žurnālu, pētījām tos, katrs grieza ārā sev svarīgus burtus, vai arī vienkārši kādus burtus, vārdus, kurus vēlējās, līmēja uz savām baltajām lapām virsū, mēģināja saukt burtus, lasīt vārdus ja spēja, mēģināja uzrakstīt šos burtus, kuri uzlīmēti. Nosauc vārdus uz burtiem, kādus ir uzlīmējuši, meklē attēlus, kas varētu būt uz kāda no burtiem, kas līmēti grāmatiņā, izgriež tos un līmē pie attiecīgā burta.

Darba lapas ar spēlēm skolotāja sagatavoja bērniem, zinot bērnu spējas, skolotāja izdalīja bērniem darba lapas katram atbilstošas, bija bērni, kam gāja grūtāk un kam vieglāk, tiem kam gāja grūtāk sauca skolotāju, lai nedaudz palīdz un paskaidro, kā ir jādara, lielākie bērni paši savā starpā izrunājot, tika galā, bija vārdus, kurus nespēja izlasīt bez skolotājas palīdzības. Bērni ir ļoti atsaucīgi uz ko jaunu, vairākas reizes jautā, ko un kā darīt, skolotājs redz bērnos interesi un gribasspēku veicināt savu lasītprasmi.

Nākošajā nodaļā tiks analizēta grupas bērnu lasītprasmes attīstības dinamika pētījuma beigās.

2.4. Bērnu lasītprasmes attīstības dinamika pētījuma beigās

Novembra sākumā autore veica atkārtotu grupas bērnu lasītprasmes novērtēšanu pēc tiem pašiem kritērijiem. Rezultāti tika apkopoti 3. tabulā.

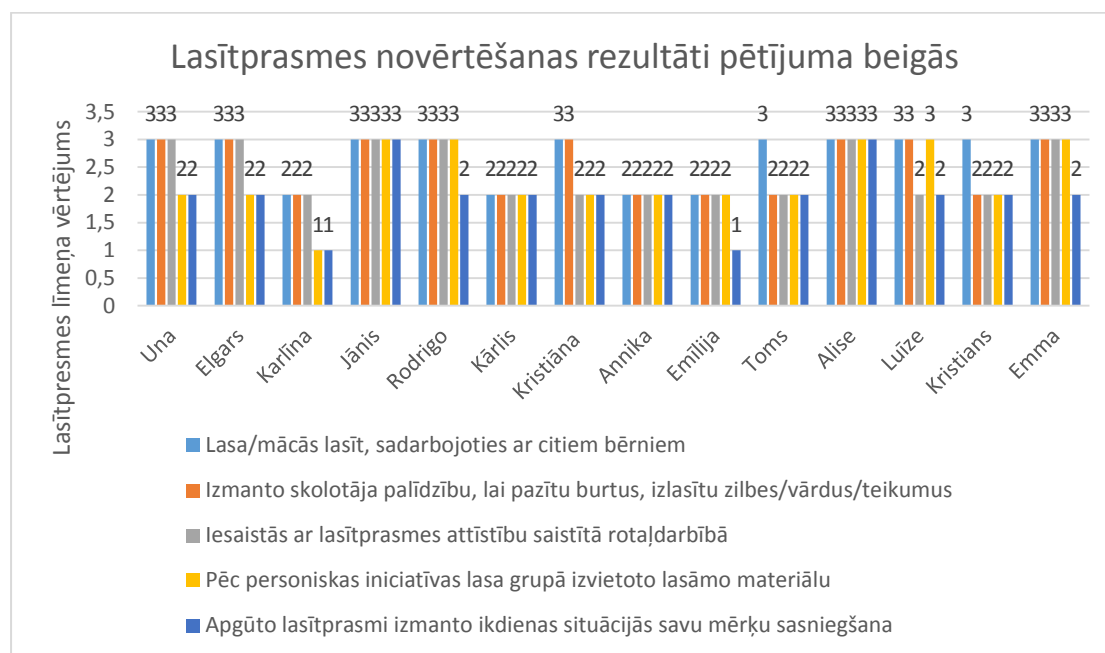
3. tabula Bērnu lasītprasmes attīstības līmenis pētījuma beigās

	Lasa/mācās lasīt, sadarbojoties ar citiem bērniem	Izmanto skolotāja palīdzību, lai pazītu burtus, izlasītu zilbes/vārdus/teikumus	Iesaistās ar lasītprasmes attīstību saistītā rotaļdarbībā	Pēc personiskas iniciatīvas lasa grupā izvietoto lasāmo materiālu	Apgūto lasītprasmi izmanto ikdienas situācijās savu mērķu sasniegšana
Una	3	3	3	2	2
Elgars	3	3	3	2	2
Karlīna	2	2	2	1	1
Jānis	3	3	3	3	3
Rodrigo	3	3	3	3	2
Kārlis	2	2	2	2	2
Kristiāna	3	3	2	2	2
Annika	2	2	2	2	2
Emīlija	2	2	2	2	1
Toms	3	2	2	2	2
Alise	3	3	3	3	3
Luīze	3	3	2	3	2
Kristians	3	2	2	2	2
Emma	3	3	3	3	2

KOPĀ	38	36	33	32	29
------	----	----	----	----	----

Tabulā redzams, ka bērnu sniegums izvēlētajos kritērijos ir nedaudz uzlabojies. Sevišķi liels prieks ir par tiem bērniem, kuriem interese par lasīšanu pētījuma sākumā bija izteikti vāja. Jo projām apgūtās lasītprasmes izmantošana ikdienas situācijās savu mērķu sasniegšana ir visgrūtāk sasniedzama. Autore novēroja ka bērni tieši izmantojot didaktiskās spēles, kur vārdiņiem blakus bieži vien ir attēls, lasīšana padodas vieglāk, jo ir “špikeris”, bet lasīt sadzīviskus tekstus ir ne tikai grūtāk, bet arī neinteresanti, ja vien tam nepiešķir kādu sportisku elementu un sacensību nokrāsu.

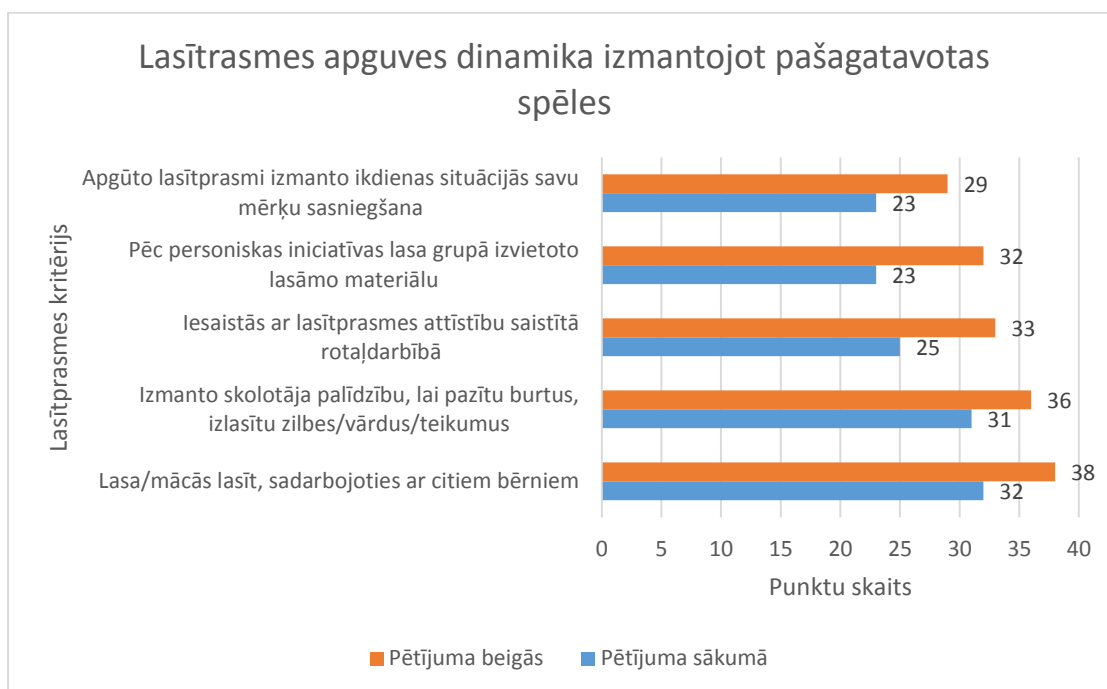
Lai uzskatāmāk redzētu katra bērna sasniegumus lasītprasmes jomā, autore izveidoja diagrammu. (skat 15. att.)

15. att. Lasītprasmes rādītāji pētījuma beigās

Redzams, ka Jānim un Alisei ir visaugstākais novērtējums visos ar lasītprasmi saistītos kritērijos. Karlīnai un Emīlijai joprojām grūtības sagādā vārdu lasīšana ikdienas situācijās. Kopumā jāatzīst, ka regulāri izmantojot didaktiskās spēles un koncentrējot uzmanību tieši uz bērnu lasītprasmes attīstību, īsā laika periodā ir vērojamas ļoti būtiskas izmaiņas.

Lai pārbaudītu hipotēzi un novērtētu didaktisko spēļu izmantošanas efektivitāti, autore izveidoja diagrammu, kurā ir apkopots grupas bērnu iegūtais punktu skaits kopā pētījuma sākumā un beigās. (skat 16. att.)

16. att. Lasītprasmes dinamikas attīstība

Analizējot grupas bērnu iegūtos punktus kopā katrā no lasītprasmes kritērijiem, redzams, ka ir vērojama pozitīva dinamika visos kritērijos. Līdz ar to var apgalvot, ka pētījuma sākumā izvirzītā hipotēze- bērnu lasītprasme tiks sekmēta, ja:

- tiks izmantotas bērniem saistošas pašgatavotas didaktiskās spēles;
- didaktiskās spēles būs grupā brīvi pieejamas, ir apstiprinājusies.

Secinājumi

1. Pirmsskolas vecumposmā bērnam apgūstami pirmie lasītprasmes soļi.
2. Jo labāk bērns apgūs lasītprasmi pirmsskolā, jo kvalitatīvāk spēs iekļauties mācību procesā skolā.
3. Lasītprasme pilnveidojas ilgā mācību procesā, tā turpinās arī pieaugušam cilvēkam, jo katrai profesijai ir arī sava speciālā literatūra, kurā ir vārdi, kas ne vienmēr ir uzreiz izprotami.
4. Lasītprasme ir sarežģīts process, tās apgūvē ir iesaistīta atmiņa, domāšana, jēdzienu izpratne.
5. 5-6 gadus veciem bērniem lasītprasme paredz, ka, ka bērns lasa un saprot īsus, sev nozīmīgus vārdus, pazīst sev nozīmīgus burtus, pareizi izrunā skaņas, raksta rakstīto burtu elementus.
6. Rotaļas laikā bērni ļoti daudz apgūst ko jaunu, prot aktīvi darboties ar dažādiem priekšmetiem, lietām, materiāliem, spēj domāt arī citādāk. Intelektuālo uzlabošanai ļoti labi noder didaktiskās spēles, kas iemāca bērniem darboties bez grūtībām un piespiešanās, bērns to dara pēc brīvas izvēles, jo ir ienīdēts, pašam to neapzinoties iemācās un apgūst visu nepieciešamo, lai uzsāktu skolas gaitas.
7. Intelektuālo un kognitīvo psihi procesus attīstība pirmsskolas vecumā ir saistīta ar galveno darbības veidu – rotaļu un spēli. Šajā brīdī didaktiskās spēles ir kā labs variants, lai veicinātu un sekmētu bērnu lasītprasmi un lasītpraksi.
8. Ar didaktiskajām spēlēm bērniem ir vieglāk apgūt prasmes un zināšanas, jo spēlēšana rada aizrautību un interesi, dot gandarījumu un baudu par paveikto.
9. Autore izstrādātais didaktisko spēļu komplekss ir sekmīgi izmantojams darbā ar 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmes sekmēšanu.
10. Būtisks priekšnosacījums sekmīgai pašgatavoto didaktisko spēļu izmantošanai ir spēļu satura atbilstībai bērnu interesei, kopīgs spēļu izgatavošanas process un spēļu pieejamība grupiņā interešu centros.
11. Pētījuma sākumā izvirzītā hipotēze- bērnu lasītprasme tiks sekmēta, ja:
 - tiks izmantotas bērniem saistošas pašgatavotas didaktiskās spēles;
 - didaktiskās spēles būs grupā brīvi pieejamas, ir apstiprinājusies.

Ieteikumi

1. Lai sekmētu bērnu lasītprasmes attīstību, jānodrošina bērniem darbošanās pozitīvā emocionālā gaisotnē, piedāvājot darbības, kurās bērnam pašam ir jāizdomā, kā nonākt līdz mērķim izpildīt uzdoto.
2. Bērna runas un valodas attīstības sekmēšanai nepieciešams nodrošināt darbības ar sīkiem priekšmetiem, jo tā tiek nodarbināta pirkstu sīkā muskulatūra, tas savukārt veicina runas centra attīstību.
3. Skolotājām un vecākiem vēlams ierosināt un piedalīties didaktiskajās spēlēs kopā ar bērnu, tādējādi veicinot gan lasītprasmes attīstību, gan stiprinot savstarpējo komunikāciju un emocionālo kontaktu.
4. Nodrošināt bērniem pašgatavoto didaktisko spēļu metodisko bāzi, kas kalpotu par bērnu lasītprasmes un lasīšanas intereses ierosinātāju un iedvesmotāju.

Izmantotās literatūras saraksts

1. Albrehta, Dz. (2001). Didaktika. Rīga: „Izdveņiecība RaKa”.
2. Boša, R. (1990) *Pirmsskolas audzināšanas galvenie darbības virzieni un to īstenošana*. Rīga: Izglītības attīstības institūts.
3. Dzintere, D., Boša, R. (1997). Rotaļspēles.- Rīga: „Mācību apgāds NT”.
4. Dzintere, D., Stangaine, I. (2005). Rotaļa - bērna dzīvesveids - Rīga: RaKa.
5. Dzintere D. , Stangaine I. (2007) *Rotaļa- bērna dzīves prasmju sekmētāja*. Rīga: Raka.
6. Fisher, J. (1996) *Starting from the Child?* Philadelphia: Open University Press.
7. Fišers (2005) *Mācīsim bērniem mācīties*, Rīga RaKa
8. Gardner, H. (1982) *Art, mind and Brain: A Cognitive Approach to Creativity*. NewYork: Basic Books.
9. Geske, Ozola (2007) *Skolēnu sasniegumi lasītprasmē Latvijā un pasaulē.* – Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, – 192 lpp.
10. Golubina (2007)*Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. SIA Izglītības soļi 308 lpp
11. Gudjons, H.(2007) *Pedagoģijas pamatatziņas*. Rīga: Zvaigzne ABC, 394 lpp.
12. Helmane A., Stangaine I, (2014) *Bērna radošā darbība bērna matemātisko prasmju apguvē pirmsskolā*, DU Konferences materiāls
13. Kāposta, I. (1993). *Spēle pedagoģijas teorijā un praksē*. Rīga: Latvijas Universitāte.
14. Kaņepēja, R. (2003) *Es gribu iet skolā*. Rīga: SIA Puse Plus, 191 lpp.
15. Kokare, E. (1998) *Gudram pieder pasaule*. Rīga: Zinātne, 295 lpp.
16. Krinkele, V. (2002) *Bērna attīstības vērtēšanas pedagoģiski psiholoģiskie nosacījumi pirmsskolas izglītības iestādē*. Red. G. Slaņķe. *Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē*. Rīga: Izglītības soļi.
17. Lanka, A. (2003) *Pedagoģiskais process*. Mācību līdzeklis Rīga: Rīgas Tehniskās Universitātes Humanitārais institūts
18. Lieģeniece, D. (1992). *Bērns - pasaulē, pasaule - bērnā.-* Rīga: Zvaigzne.
19. Lieģeniece, D. (1999). *Kopveseluma pieeja audzināšanā*. Rīga: Raka.

20. Markus, D. (2003). *Bērna valoda: no pirmā kļiedzienu līdz pasakai*. Rīga: Rasa ABC.
21. Meikšāne, Dz. (1998). *Psiholoģija mums pašiem. Pieredze, teorija, prakse*. Rīga: „Raka”.
22. Montessori M. (1916). *Manas metodes instrukcija*. M.:, 54-57.lpp.
23. Montessori M. (1987) *Kinder sind anders, als Ullstein- Taschenbuch. Schulr des Kindes* , Freiburg
24. Ošs, J., Rinks, J., Slavietis, & J. (1993) *Rotaļnieks*. Rīga: Zinātne
25. *Pedagoģisko terminu skaidrojošā vārdnīca*, (2000). Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
26. Piažē Ž. (2002) *Bērna intelektuālā attīstība* Rīga Pētergailis 313 lpp.
27. *Pirmsskolas izglītības programma*. (red. I. Ceļdoma). Rīga: SIA „JUMI”
28. Pļaveniece, M., Škuškoviņa, D. (2002). *Sociālā psiholoģija pedagogiem*. Rīga: RaKa.
29. *Psiholoģijas vārdnīca*. (1999). - Rīga: Apgāds „Mācību grāmata”.
30. Puškarevs (2001) *Attīstības psiholoģija*, Rīga RaKa-88lpp
31. Skola 2030 Pirmsskolas mācību programma
<https://mape.skola2030.lv/resources/10>
32. Stangaine, I. (2011) *Pirmsskolas vecuma bērnu valodas attīstība rotaļās un spēlēs*. TAGAD Zinātniski metodiskais izdevums. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 39. – 44. lpp. ISSN 1-407-6284.
33. Stangaine, I. (2013) *Pirmsskolas vecuma bērnu dialogrunas sekmēšana rotaļās*. Valodu Mācības pirmsskolā un sākumskolā. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, SIA Zelta rudens, 109. – 121. lpp., ISBN 978-9984-615-84-8.
34. Stangaine, I. (2014) *Pirmsskolas vecuma bērnu runas kultūras izvērtējums rotaļu dialogos*. Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā 7. Starptautiskā zinātniskā konference. Rīga: RPIVA, 168. – 173. lpp. ISBN 9934-503-15-3
35. Svence G.(1997) *Attīstības psiholoģija (mācību līdzeklis)*, Rīga, ABC, 106 (elektroniskā versija)
36. Svence, G. (1999) *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC
37. Špona, A. (2001). *Audzināšanas teorija un prakse*.- Rīga: RaKa.
38. Špona, A. (2015). *Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā*. - Rīga: SIA „Izdevniecība RaKa.

39. Tomele G., (2016) *"Cik gadu, tik vārdu teikumā!" - bērna runas attīstības zemūdens akmeņi.*'' <http://www.mammamuntetiem.lv/articles/35370>
40. Tūbele, I.Vilka (27-28. 06. 2016) *"Spēle- pirmsskolas vecuma bērnu fonemātiskās uztveres sekmētāja."* SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION Proceedings of the International Scientific Conference. Volume III, May 27th - 28th, 2016. 191-200. <file:///C:/Users/acer/Downloads/1432-2615-1-PB.pdf>)
41. Tūbele,S (02.03.2013.) *"Runas un valodas traucējumu korekcija kā mācīšanās traucējumu profilakse"* Bērna valodas attīstība un tās traucējumi problēmas un risinājumi. LLA1 starptautiskā zinātniskā konference. Konferenču tēzes krājums.
42. Алексеева М., (2000). Яшина В. *Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников: Учеб. пособие для студ. высш. и сред, пед. учеб. заведений. -- 3-е изд., стереотип. — М.: Издательский центр «Академия»,- 400 с.*
43. Анищенкова Е.С. (2007).*Речевая гимнастика для развития речи дошкольников.* -- М.: АСТ: Астрель, - 61 с.
44. Анищенкова Е.С. (2008). *Логопедическая ритмика для развития речи дошкольников.* - М.: АСТ, - 60 с

GALVOJUMS

Es, Laura Tihonova

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

Laura Tihonova

(vārds, uzvārds)

_____ (paraksts)

Datums: 01.12.2020

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs / Bakalaura darbs / Diplomdarbs / Maģistra darbs izstrādāts
(atbilstošo pasvītrot)

LU PPMF

(fakultāte)

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors Laura Tihonova

(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs Asoc. prof. Dr. Paed. Agrita Tauriņa

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds,
paraksts)

Kvalifikācijas darbs / Bakalaura darbs / Diplomdarbs / Maģistra darbs aizstāvēts

Pārbaudījuma komisijas 20__ .gada _____ sēdē, protokola Nr. _____

vērtējums

(vērtējums)

(vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma
komisijas priekšsēdētājs

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

(paraksts)

***ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU
ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU**